



DET KONGELIGE
JUSTIS- OG POLITIDEPARTEMENT

Ot.prp. nr. 61

(2003–2004)

Om lov om endringer i politiloven
(vurdering av helsetilstanden ved
innsetting i arrest, politimyndighet,
Politihøgskolen mv.)

Innhold

1	Proposisjonens hovedinnhold	5	9	Politihøgskolens virksomhet	26
			9.1	Innledning	26
2	Bakgrunnen for proposisjonen	7	9.2	Gjeldende rett	26
			9.3	Arbeidsgruppens forslag	26
3	Politi-loven § 9 Inngrep overfor berusede personer (vurdering av helsetilstanden ved innsetting i arrest)	9	9.4	Høringsinstansenes syn	27
3.1	Innledning	9	9.5	Departementets vurderinger	28
3.2	Gjeldende rett	10	9.5.1	Innledning	28
3.3	Fremmed rett	10	9.5.2	Politi-loven § 24a Organisasjon og oppgaver	28
3.3.1	Innledning	10	9.5.3	Politi-loven § 24b Opptak	28
3.3.2	Danmark	10	9.5.4	Politi-loven § 24c Utvisning, bortvisning og utestegning	29
3.3.3	Sverige	11	9.5.5	Politi-loven § 24d Alminnelig tjenesteregler, edrulighet, bierverv og taushetsplikt	29
3.3.4	Finland	12			
3.4	Arbeidsgruppens forslag	12			
3.5	Høringsinstansenes syn	13	10	Forslag om endringer i politi-loven § 25 (politioppsyn ved arrangement)	30
3.6	Departementets vurderinger	14	10.1	Gjeldende rett	30
4	Et eget kapittel i politi-loven om Politiets sikkerhetstjeneste (§§ 17a, 17b og 17c)	15	10.2	Arbeidsgruppens forslag	31
			10.3	Høringsinstansenes syn	31
5	Politi-loven § 18 Politipersonalet .	16	10.4	Departementets vurderinger	31
5.1	Gjeldende rett	16			
5.2	Arbeidsgruppens forslag	16	11	Administrative og økonomiske konsekvenser	32
5.3	Høringsinstansenes syn	16	11.1	Politi-loven § 9 Inngrep overfor berusede personer	32
5.4	Departementets vurderinger	16	11.2	Kapittel IV a Politihøgskolen, organisasjon, opptak, oppgaver, utvisning mv.	33
6	Politi-loven § 19 Tilsetting	18	11.3	Konsekvenser av øvrige forslag om endringer	33
6.1	Gjeldende rett	18			
6.2	Arbeidsgruppens forslag	18			
6.3	Høringsinstansenes syn	19			
6.4	Departementets vurderinger	20			
7	Politi-loven § 20 Tildeling av politimyndighet og legitimasjon ...	23	12	Merknader til de enkelte bestemmelsene	34
7.1	Gjeldende rett	23			
7.2	Arbeidsgruppens forslag	23			
7.3	Høringsinstansenes syn	23			
7.4	Departementets vurderinger	23			
8	Politi-loven § 24a Politidirektoratets personale	25			
				Forslag til lov om endringer i politi-loven (vurdering av helsetilstanden ved innsetting i arrest, politimyndighet, Politihøgskolen mv.)	39



DET KONGELIGE
JUSTIS- OG POLITIDEPARTEMENT

Ot.prp. nr. 61

(2003–2004)

Om lov om endringer i politiloven (vurdering av helsetilstanden ved innsetting i arrest, politimyndighet, Politihøgskolen mv.)

*Tilråding fra Justis- og politidepartementet av 2. april 2004,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Bondevik II)*

1 Proposisjonens hovedinnhold

Etter at lov om politiet 4. august 1995 nr. 53 (politiloven) trådte i kraft har det oppstått behov for endringer og tilføyelser. Loven ble sist endret høsten 2002. Som følge av St.meld. nr. 22 (2000–2001) Politireform 2000 og opprettelsen av Politidirektoratet, har det oppstått behov for ytterligere endringer og tilføyelser.

Etter overgangen fra Politiskole (etatskole) til Politihøgskole fikk elevene status som studenter og deres formelle bånd til politietaten ble brutt. Dette forholdet sammenholdt med erfaring har vist at det er behov for å lovfeste sentrale bestemmelser om høgskolens organisering og virksomhet, samt studentenes rettigheter og plikter.

Videre er det behov for en del mindre endringer og justeringer i politilovens bestemmelser, fortrinnsvis av presiserende og utfyllende karakter.

Departementet foreslår i proposisjonen endringer i politiloven § 9 slik at det inntas et tillegg for å presisere politiets ansvar for å sørge for at nødvendig helsepersonell involveres når personer som innbringes til politiarrest med rimelig grunn kan anses å kunne få alvorlige helsemessige skader på grunn av rus, sykdom og/eller kroppsskader. Bestemmelsene i politiloven § 17a, § 17b og § 17c om Politiets sikkerhetstjeneste foreslås samlet i et eget

nytt kapittel III A. Det foreslås ingen realitetsendringer når det gjelder Politiets sikkerhetstjeneste.

Departementet foreslår i proposisjonen enkelte endringer i politiloven § 18. For det første foreslås det at kravet til vandel også omfatter de som tilsettes i Politidirektoratet. Dette medfører ingen realitetsendring da det per i dag er regulert i politiloven § 24a. Det foreslås videre at det presiseres i første ledd at kravet om norsk statsborgerskap bare er en forutsetning for å kunne tildeles »alminnelig» politimyndighet.

Departementet foreslår i proposisjonen en harmonisering av bestemmelsene i politiloven § 19 når det gjelder tilsettingsform og -måte i Politidirektoratet og etaten for øvrig. For Politidirektoratet foreslås at assisterende politidirektører beskikkes i likhet med politidirektøren. Det foreslås at sjefene for politiets særorganer beskikkes, med unntak av sjefen for ØKOKRIM som utnevnes. Det foreslås videre at betegnelsene »politimester» og »visepolitimester» forbeholdes politidistriktene, og således ikke kan benyttes i Politidirektoratet eller i politiets særorganer.

Departementet foreslår i proposisjonen endringer som skyldes at det har trådt i kraft endringer i stillingsstrukturen i som gjør det nødvendig med

enkelte endringer i politiloven § 20 om tildeling av politimyndighet og legitimasjon. Departementet foreslår også at fjerde ledd endres slik at tjenestemannen må oppgi navn og/eller tjenestenummer.

Departementet foreslår i proposisjonen at § 24a opphører, og at bestemmelser om krav til norsk statsborgerskap, vandel, bierverv og taushetsplikt for tilsatte i Politidirektoratet inntas i nåværende paragrafer som regulerer det samme for øvrige tilsatte i politi- og lensmannsetaten. Forslaget medfører ingen realitetsendringer.

Sentrale bestemmelser som regulerer Politihøgskolens organisering og virksomhet, samt studentenes rettigheter og plikter foreslås lovfestet.

Departementet foreslår endelig endring av overskriften til § 25 slik at den bringes i samsvar med bestemmelsens ordlyd, og at rekkevidden av bestemmelsen klargjøres i loven i tråd med Sivilombudsmannens forståelse av bestemmelsen.

2 Bakgrunnen for proposisjonen

Justisdepartementet (JD) nedsatte den 3. september 2002 en arbeidsgruppe for å gjennomgå og foreslå endringer i politiloven. Arbeidsgruppen fikk følgende sammensetning:

- Avdelingsdirektør Kyrre Stenbro, Politiavdelingen, JD (leder)
- Underdirektør Magne Svor, Politiavdelingen, JD
- Seniorrådgiver Bente Lind, Politiavdelingen, JD
- Rådgiver Camilla Fagerholt Storli, Politiavdelingen, JD
- Assisterende politidirektør Knut Smedsrud, Politidirektoratet
- Seniorrådgiver Per Kvam, Politidirektoratet
- Sjef for Politihøgskolen Ragnar L. Auglend, Politihøgskolen
- Politimester Elisabeth Kaas, Midtre Hålogaland politidistrikt

Fra 30. oktober 2002 overtok politimester Christine Fossen, Søndre Buskerud politidistrikt, for politimester Elisabeth Kaas som medlem i arbeidsgruppen.

Arbeidsgruppens mandat har vært å utrede og legge frem forslag til endringer i politiloven på bakgrunn av;

- de organisasjons- og strukturendringer som er gjennomført i etaten og som er under gjennomføring
- behovet for en klarere rettslig plattform for virksomheten ved Politihøgskolen
- behovet for en alminnelig gjennomgang, utfylling og harmonisering blant annet som følge av flere tidligere enkeltstående lovendringer.

Gruppen har hatt seks arbeidsmøter, samt et møte i desember med de tilsattes organisasjoner.

Arbeidsgruppen avga sin rapport 7. januar 2003. I rapporten ble det fremmet forslag til endringer i politiloven for å tilpasse lovebestemmelsene til de øvrige endringer i norsk politi, blant annet som en følge av Politireform 2000, opprettelsen av Politidirektoratet, og overgangen fra Politiskole (etatskole) og til Politihøgskole. Videre foreslås endringer vedrørende politiets tilsyn av arrestanter i politiarrestene, og endringer i politiloven §§ 16, 17, 19 og 25.

Arbeidsgruppens forslag til endring av politiloven § 16 første ledd og opphevelse av § 17 er behandlet i Ot.prp. nr. 43 (2003–2004) Om lov om endringer i rettergangslovgivningen m.m. (organiseringen av den sivile rettspleie på grunnplanet). Videre bemerker departementet at politiloven §§ 18, 19 og 20 berøres av den nevnte proposisjonen. Departementet kommer tilbake til dette under punkt 12.

Departementet sendte 12. mars 2003 rapporten på høring med høringsfrist 28. mai 2003. Følgende instanser og organisasjoner ble bedt om å komme med sitt syn:

Arbeids- og administrasjonsdepartementet
Utdannings- og forskningsdepartementet
Helsedepartementet
Finansdepartementet
Kommunal- og regionaldepartementet
Sosial- og helsedirektoratet
Regjeringsadvokaten
Riksadvokaten
Sivilombudsmannen
Politidirektoratet
Den norske lægeforening
Flerfaglig FellesOrganisasjon
Kommunenenes sentralforbund
Samtlige statsadvokatembeter

Samtlige politidistrikter
Politiets sikkerhetstjeneste
ØKOKRIM
Politihøgskolen
Kriminalpolitisenralen
Politiets data- og materieltjeneste
Utrykningspolitiet
Norges juristforbund
Politiembetsmennenes Landsforening
Politiets Fellesforbund
Norges Lensmannslag
Norsk Tjenestemannslag
Studentrådet ved Politihøgskolen
Politiets fellesforbunds studentlag

Av disse har departementet mottatt uttalelse fra:
Arbeids- og administrasjonsdepartementet
Finansdepartementet
Helsedepartementet

Kommunal- og regionaldepartementet
Sosial- og helsedirektoratet
Riksadvokaten
Sivilombudsmannen
Politidirektoratet
Asker og Bærum politidistrikt
Hordaland politidistrikt
Oslo politidistrikt
Rogaland politidistrikt
Salten politidistrikt
Sør-Trøndelag politidistrikt
Troms politidistrikt
Østfold politidistrikt
ØKOKRIM
Politihøgskolen
Kriminalpolitisen
Politiets datatjeneste
Politiets Fellesforbund
Norges Lensmannslag

Norsk Tjenestemannslag
Politiets fellesforbunds studentlag

I tillegg til uttalelsene fra høringsinstansene er det mottatt uttalelser fra:
Kvinnenettverket i Østfold politidistrikt og likestillingskontakten.

Følgende har uttrykt at de ikke har merknader:

Regjeringsadvokaten
Utdannings- og forskningsdepartementet
Politiets sikkerhetstjeneste
Utrykningspolitiet
Politiembetsmennesenes Landsforening

Kommunenes sentralforbund har ikke ønsket å uttale seg.

En nærmere redegjørelse for høringsinstansenes syn blir gitt under drøftelsen av de enkelte spørsmål.

3 Politiloven § 9 Inngrep overfor berusede personer (vurdering av helsetilstanden ved innsetting i arrest)

3.1 Innledning

Bruken av politiarrest, og da spesielt for varetekt-sinnsatte, har vært prioritert og tett fulgt opp av norske myndigheter siden Den europeiske torturovervåkingskomiteen (The European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment) besøkte Norge i 1993. Stortingets ombudsmann for forvaltningen har også vært opptatt av forholdene i politiets arrest, og har reist spørsmålet om behov for en egen tilsynsordning for politiarrestene, som blant annet kan behandle klager over at rutiner ikke følges opp med hensyn til tilgang til lege.

I Torturovervåkingskomiteens rapport av 29. mars 2000, som ble avgitt etter besøket i Norge i 1999, bemerker komiteen at den under sitt besøk registrerte at det var tilfeller der polititjenestemannen foretok en vurdering av den pågrepnes anmodning om tilsyn av lege. På bakgrunn av dette sendte departementet et rundskriv til politimestrene 21. juli 2000.

Politidirektoratet nedsatte en arbeidsgruppe 19. februar 2002, som skulle gjennomgå og eventuelt foreslå endringer i reglene for politiets håndtering av arrestanter. Gruppen skulle også gjennomgå og vurdere politiets behov for bistand fra helsepersonell ved innsettelse i arrest og under arrestopphold, og se på mulige samarbeidsordninger med helsevesenet. Arbeidsgruppen (Politiarrestprosjektet) avga sin rapport 27. juni 2002. Med hensyn til politiets plikter ved innbringelse av personer som trenger legetilsyn, anbefaler prosjektet vedrørende beruselse og skade:

«a) Fremstillingsplikten *Berusede personer*

Personer som innbringes til politiet fordi de ikke kan ta vare på seg selv på grunn av beruselse, rus eller sykdom, jf. politiloven § 9, 1. ledd, siste alternativ, bør umiddelbart vurderes overført til sykehus/legevakt/avrusningsinstitusjon. I den grad disse personer vurderes innsett i politiarrest, skal alltid legetilsyn gjennomføres før innsettelse.

Dersom vaksjef eller polititjenestemann mener det foreligger tvil eller usikkerhet om legetilsyn bør iverksettes, skal dette likevel gjel-

res. Dersom det foreligger usikkerhet med hensyn til graden av rus eller påvirkning hos den innbrakte, skal også vedkommende i disse tilfeller tilsees av lege.

Dersom den innbrakte er pågrepet etter andre prosessuelle bestemmelser, men også er beruset eller påvirket som beskrevet over, skal han/hun håndteres på tilsvarende måte som beskrevet over.

Skadetilfeller

I de tilfeller der det foreligger indikasjoner på at den innbrakte har en

- ikke ubetydelig kroppsskade,
- indre skade,
- skjellettskade eller
- hodeskade

skal lege straks kontaktes for tilsyn.

Parallelt iverksettes straks dialog mellom den lokale politimesteren og kommuneoverlegene i distriktene, for raskest mulig tilrettelegging av utvidet legetilsyn lokalt.

Det utarbeides et sentralt skriv av Politidirektoratet, eventuelt håndbok, der gjeldende regelverk på dette området samles og tydeliggjøres.»

Storingsrepresentantene Olav Gunnar Ballo, Inga Marte Thorkildsen, Anne Helen Rui og Bjarne Håkon Hansen, fremsatte 21. mars 2002 et forslag om endringer av regelverket, slik at rusede personer som er til fare for seg selv sikres medisinsk vurdering, eventuelt medisinsk behandling eller overvåking, jf. Dokument nr. 8:115 (2001–2002). Bakgrunnen for forslaget var to saker, som var omtalt i media i februar og mars 2002, og som aktualiserte spørsmålet; om rusede personer i politiets og barnevernets varetekt er sikret nødvendig medisinsk vurdering, eventuelt medisinsk behandling eller overvåking. Det ble foreslått endringer i politiloven § 9, slik at bestemmelsen sikrer at helsepersonell involveres ved innbringelse av personer til politiarrest, som på grunn av rus kan være til fare for seg selv. Forslaget ble behandlet av Justiskomiteen 6. juni 2002, jf., Innst. S. nr. 226 (2001–2002). Ved behandlingen i Stortinget 19. juni 2002, ble det truffet slikt vedtak:

«Stortinget ber Regjeringen fremme nødvendige endringer i politiloven § 9 slik at bestemmel-

sen sikrer at nødvendig helsepersonell involveres ved innbringelse til politiarrest av personer som med rimelig grunn kan anses for å kunne få alvorlige helsemessige skader grunnet inntak av rusmidler. Forslag til tilsvarende bestemmelser må fremmes for personer som innbringes til barnevernets institusjoner.»

Justisdepartementet fremmet i Ot.prp. nr. 66 (2001–2002) forslag til endringer i straffeprosessloven mv om blant annet hurtigere straffesaksbehandling og varetektsfengsling i isolasjon. Lovforslagene ble vedtatt av Stortinget 28. juni 2002. Endringen i straffeprosessloven § 183 første ledd (som ennå ikke har trådt i kraft), fastslår at påtalemyndigheten må fremstille den pågrepne for fengsling snarest mulig og senest den tredje dagen etter pågripelsen, dersom den vil beholde den pågrepne. Avslutningsvis i bestemmelsen er Kongen gitt myndighet til å gi nærmere regler om bruken av politiarrest.

I Ot.prp. nr. 66 (2001–2002) uttaler departementet på side 35 første spalte:

«For å sikre at en utvidet fremstillingsplikt ikke vil føre til utvidet bruk av politiarrest, har departementet i utkastet til § 183 i straffeprosessloven tatt inn en hjemmel for Kongen til å fastsette forskrift om politiarrest.»

Det heter videre på side 134 første spalte:

«I fjerde punktum er det gitt hjemmel for Kongen til å fastsette forskrift om bruken av politiarrest overfor personer som er pågrepet. Forskriften kan både ha regler om hvor lenge en person kan holdes i politiarrest og om minimumskrav til oppholdet i arresten. Formålet er å sikre at utvidelsen av fremstillingsfristen ikke skal føre til mer bruk av politiarrest.»

Justiskomiteen uttaler i Innst. O. nr. 68 (2001–2002) på side 4, under punkt 4.3.2:

«Komiteen viser til at det fra flere hold, bl.a. fra FN's torturkomité, har blitt reist kritikk av bruken av politiarrest, som i flere tilfeller har strukt seg over urimelig lang tid. Komiteen imøte- ser forskrifter om bruken av politiarrest, og mener det er behov for klare retningslinjer.»

Justisdepartementet arbeider nå med utkast til forskrift til straffeprosessloven § 183 om politiarrest. Utkastet vil blant annet omfatte de som er pågrepet etter straffeprosessloven og som vil trenge legetilsyn.

3.2 Gjeldende rett

Etter politiloven § 9 har politiet adgang til å innbringe berusede personer som forstyrrer den offentlige ro og orden eller lovlige ferdsel, forulemper andre eller volder fare for seg selv eller andre. Politiloven § 9 gir politiet plikt å besørge medisinsk undersøkelse, når det er nødvendig. Loven gir imidlertid rom for skjønn ved at politiet skal foreta en vurdering av behovet for legetilsyn. Dette er presisert i politiinstruksen § 9–2 annet ledd som pålegger politiet å forespørre eller på annen måte søke klarlagt om den pågrepnes tilstand er slik at legetilsyn antas nødvendig. I så fall skal legeundersøkelse forordnes uten opphold.

Politiinstruksen § 9–4 fastsetter at personer som innsettes i arrest, skal ha forsvarlig tilsyn, og så vidt mulig anbringes slik at de ikke kommer til skade eller utsettes for unødige lidelser og slik at de ikke kan påføre andre skade. Ved rundskriv 2002/042 fra Politidirektoratet er det fastsatt retningslinjer om fremstillingsplikt for lege for personer som innsettes i politiarrest og rapportering til Politidirektoratet ved skade/død i arresten.

3.3 Fremmed rett

3.3.1 Innledning

Politidirektoratets arbeidsgruppe (Politiarrestprosjektet), som avga sin utredning 27. juni 2002, har redegjort for rettstilstanden i Danmark, Sverige og Finland. Ettersom Politiarrestprosjektet hadde møte med den danske Rigspolitichefen, er situasjonen i Danmark viet større oppmerksomhet enn de to øvrige landene. Arbeidsgruppen gjenga følgende fra prosjektgruppens fremstilling:

3.3.2 Danmark

Det finnes i dag ingen egen politilov i Danmark. Det foreligger et utkast til lov om politiets virksomhet (politiloven), jf. Politikommissionen «Betænkning om politilovgivning», betænkning 1410 fra 2002. Gjeldende regulering av politiets virksomhet bygger – bortsett fra politiets straffeprosessuelle inngrep som er detaljert regulert i rettspleielovene – i vidt omfang på generelt utformede lovregler i rettspleieloven § 108 og straffelovens nødrettsbestemmelser og dessuten sedvane.

Det er alminnelig antatt at politiet i rettspleieloven § 108 har hjemmel til å foreta en rekke inngrep overfor den enkelte borger med henblikk på å opprettholde sikkerhet, fred og orden. Det mest inngri-

pende middel politiet har er muligheten for å frihetsberøve personer. Frihetsberøvelse kan komme på tale i situasjoner hvor mindre inngripende midler ikke er eller ikke skjønnes å være tilstrekkelige til å avverge den konkrete fare. Det er en forutsetning at en frihetsberøvelse er et proporsjonalt inngrepsmiddel i forhold til den fare inngrepet skal avverge. Frihetsberøvelsen kan også være uttrykkelig hjemlet.

I forhold til berusede personer er det etter dansk praksis tale om å gripe inn overfor personer som enten er så beruset at de ikke kan ta vare på seg selv eller i beruset tilstand forstyrrer den offentlige orden, utviser forulempende eller voldelig atferd eller til fare for trafikken mv. Frihetsberøvelse av berusede personer er særlig kjennetegnet ved anbringelse i politiarrest («detentionen»). Det er alminnelig antatt at hjemmelen til å anbringe berusede i arresten skal søkes i rettspleieloven § 108.

Det finnes altså ikke særlig lovgivning i forhold til politiets innsats overfor berusede. I Rigspoliti-chefens Kundgørelse II, nr. 55 av 27.06.2001 er det administrativt fastsatt detaljerte regler om innbringelse i detentionen av berusede personer. Kunngjørelsen omfatter etter § 1 første ledd personer som er ute av stand til å ta vare på seg selv på grunn av inntak av alkohol eller andre berusende og/eller bedøvende midler, og som treffes under forhold, som innebærer fare for vedkommende selv eller andre eller den offentlige orden eller sikkerhet. Av kunngjørelsen § 12 annet og tredje ledd fremgår det at innbringelse i politiarrest kun må finne sted hvor overgivelse til andre som på en forsvarlig måte kan ta seg av vedkommende, innbringelse til sykehus, fosterhjem eller lignende, ikke er tilstrekkelig for å avverge fare for vedkommende.

Kunngjørelsen §§ 12–19 inneholder regler om fremgangsmåten ved innsettelse, herunder om legeundersøkelse og tilsyn.

Av § 12 fremgår det at før en endelig anbringelse i arresten skal den tilbakeholdte alltid undersøkes av en lege. Inntil den tilbakeholdte er undersøkt av lege, er anbringelse i arresten foreløpig, og det skal i denne perioden føres et skjerpet tilsyn med den tilbakeholdte.

Reglene om obligatorisk legeundersøkelse er resultatet av en utvikling i Danmark ved at det i 1980-årene var et vilkår om «ved tvil» for legeundersøkelse, mens det på 1990-tallet het «i alminnelighet». Det er nå altså ikke stilt noen spesielle vilkår for at den berusede skal fremstilles for lege, det skal alltid foretas en legeundersøkelse før vedkommende bringes i arresten.

Det er i § 14 gitt nærmere regler om legeundersøkelsen. Hensikten med legeundersøkelsen er å

belyse om den tilbakeholdte er i en tilstand som taler mot anbringelse i arresten, og om den tilbakeholdtes tilstand eventuelt krever behandling på sykehus, lege eller lignende.

Det er lokalt inngått avtaler med private leger og helseinstitusjoner for gjennomføringen av de obligatoriske legeundersøkelsene. Det er utarbeidet et eget skjema til bruk under legeundersøkelsen. Det er i skjemaet egne rubrikker for opplysninger fra den undersøkte selv, fra politiet og om legeundersøkelsen. Det er videre en rubrikk for konklusjon.

3.3.3 Sverige

De vesentlige bestemmelser om blant annet politiets oppgaver er samlet i Polislagen (1984:387).

Polislagen § 13 gir politiet hjemmel til å påby en person å fjerne seg fra et område dersom vedkommende forstyrrer den offentlige orden eller utgjør en umiddelbar fare for denne. Etter § 13 annet ledd kan politiet om nødvendig midlertidig frihetsberøve («tillfälligt omhändertar») vedkommende. Etter § 16 skal vedkommende avhøres og løslates hurtigst mulig. En frihetsberøvelse skal ikke strekkes ut over seks timer.

Politiets inngrep overfor berusede personer er i Sverige regulert i egen lov, lag (1976:511) om omhändertagande av berusede personer m.m. I lovens § 1 fremgår det at politiet kan frihetsberøve en person som påtreffes så beruset av alkohol eller annet rusmiddel, at han ikke kan ta hånd om seg selv eller utgjør en fare for noen annen.

Vedkommende skal etter loven § 3 undersøkes av lege så snart det kan skje «om det behövs med hänsyn till den omhändertagnes tillstånd».

Rikspolisstyrelsen har gitt forskrifter og allmenne råd til ovennevnte lov ved beslutning av 31.08.2000 (RPSFS 2000:57 FAP 023–1).

Forskriftenes kapittel 3 har nærmere regler om blant annet legeundersøkelser. I 3. kap. § 1 blir det presisert, at det er politiet som skal bedømme om vedkommende på grunn av skade eller av noen annen grunn, behøver umiddelbart legetilsyn. Som et allment råd heter det, at politiet ved vurderingen bør være oppmerksom på personens «kroppsställning och om det finns flaskor, tabletter, injektionsprutor eller dylikt där denne befinner seg.»

Etter 3. kap. § 2 skal legeundersøkelse skje dersom tilstanden kan mistenkes å være forårsaket av sykdom, den innbrakte har en ikke ubetydelig kroppsskade eller kan «befaras» å ha fått indre skader eller skjelettskader, eller beruselsen eller «omtöckningene» nærmer seg eller medfører bevisstløshet, påvirker pusting eller medfører motorisk

uro, rastløshet eller svetting eller er overens med «anmärkningsvärda eller svårförståliga psykisk symptom».

Det er i 3. kap. § 3 gitt regler om hvem som har ansvar for å tilkalle lege. Normalt er dette vakthavende.

I forskriftenes kapittel 4 er det gitt regler om forholdet til «sjukvård» eller sosialtjenesten. Der som det finnes muligheter for at innbrakte personer «vård inom sjukvård eller socialtjänsten ram... skall dess utnyttjas om det inte er olämpligt».

Om tilsyn med berusede heter det i 5. kap. § 1 at tilsyn skal være nøye. Den som er kraftig beruset skal ses til med høyst 15 minutters mellomrom. Om det vurderes å være nødvendig, skal den som utøver tilsynet gå inn i arresten og kontrollere den innbraktes tilstand. Som allment råd heter det at en innbrakt person som snorker bør vekkes dersom snorkningen kan være et tegn på en alvorlig tilstand.

3.3.4 Finland

Politiets virksomhet er i Finland regulert i egen lov, lov 493/95. Politiloven inneholder bestemmelser i forhold til politiets oppgaver både innenfor og utenfor strafferettspleien og bestemmelser om generell forvaltningsrettslige forhold.

Det er i den finske politiloven en rekke bestemmelser om politiets inngrep av hensyn til å opprettholde den offentlige orden og sikkerhet. Her skal særlig nevnes § 20, som har regler om frihetsberøvelse. Dersom det er åpenbart at det ikke er tilstrekkelig å bortvise en person fra et område og forstyrrelsen eller faren ikke ellers kan avverges, kan personen gripes. En person kan holdes i forvaring så lenge vedkommende antas å ville gjøre seg skyldig i ordensforstyrrelser mv., likevel høyst 24 timer fra det tidspunkt han ble pågrepet.

I forhold til syke og hjelpeløse finnes i lovens § 11 første ledd en bestemmelse, som gir politiet hjemmel til å ta hånd om («gripa») en person for å beskytte ham mot alvorlig fare, som utgjør en overhengende fare for hans liv, fysiske integritet, sikkerhet eller helbred, forutsatt at personen mangler evne til å ta vare på seg selv, og faren ikke avverges på noen annen måte. Det er videre et vilkår at personen ikke kan frihetsberøves på annet grunnlag.

Politiets innsats overfor berusede personer er særskilt regulert gjennom Lag om behandling av berusede (461/73). Etter denne lovens § 3 kan en beruset person frihetsberøves når det under hensyn til graden av hans beruselse og hans helbred er påkrevet for å opprettholde orden og sikkerhet. En slik frihetsberøvelse skal være så kortvarig som

mulig og må ikke strekke seg utover 12 timer, jf. § 4.

Loven og den forordning som kompletterer loven forutsetter, at politiet fører en beruset person til en «tillnyktringsstation som upprätthålls av staten» eller om dette ikke er mulig til en annen «tillnyktringsplats för berusade». Det er foreløpig ikke innrettet noen slike «tillnyktringsstation som upprätthålls av staten» i Finland. Noen kommunale «tillnyktringsstationer» finnes. På grunn av at det finnes så få slike «tillnyktringsstationer», er det politiet som i alminnelighet plasserer berusede og som tar hånd om personer i «häktet». Da ikke alle politistasjoner har døgnvakt, kan berusede personer bli transportert over lange avstander. Dersom den berusede ikke opptrer voldsomt og han ikke utgjør noen fare for sin familie eller andre personer som bor sammen med ham, forsøker politiet i første omgang å føre personen hjem eller til hans hjemsted.

3.4 Arbeidsgruppens forslag

Arbeidsgruppen slutter seg til hovedpunktene i anbefalingene fra Politiarrestprosjektet som ble nedsett av Politidirektoratet for å gjennomgå reglene for politiets håndtering av arrestanter. Etter arbeidsgruppens vurdering bør politiloven § 9 endres slik at det klart fremgår at innbrakte personer, som på grunn av beruselsen er ute av stand til å ta vare på seg selv eller å gjøre rede for seg, skal vurderes for umiddelbar overføring til sykehus, legevakt eller avrusingsstasjon. Dersom slik overføring ikke finner sted, foreslås det at vedkommende alltid skal ha legetilsyn ved innsettelse i arresten. Arbeidsgruppen foreslår videre at politiet alltid skal tilkalle lege eller annet helsepersonell, dersom det er grunn til å tro at den innbrakte har betydelig kroppsskade, hodeskade eller indre skade, eller helsetilstanden for øvrig er slik at helsetilsyn er nødvendig. Det foreslås videre at dersom den innbrakte skal overføres til sykehus eller lignende eller ha lege- eller helsetilsyn, skal han ha skjerpet tilsyn av politiet inntil overføringen eller tilsynet er gjennomført.

Arbeidsgruppen er også enig i Politiarrestprosjektets anbefaling om at det på sentralt nivå må innledes et samarbeid for gjensidig aksept for utvidet bruk av legetilsyn og kostnadsplassing i denne forbindelsen. Det bør også iverksettes en dialog mellom de lokale politimestrene og kommuneoverlegene for raskest mulig tilrettelegging av legetilsyn lokalt.

Arbeidsgruppen har i forbindelse med sitt ar-

beid vært i kontakt med Helsedepartementet for å få en uttalelse om kommunehelsetjenestelovens anvendelsesområde og rekkevidde, for så vidt gjelder den innbraktes rett til nødvendig helsehjelp fra kommunen, herunder også legetjenester, under oppholdet i arresten.

I svar fra Helsedepartementet 26. november 2002, vises det til uttalelse fra Sosial- og helsedepartementet 6. desember 1999, som er å anse som Helsedepartementets oppfatning i dag. Helsedepartementet uttaler videre:

«Det arbeidet som nå pågår i Justisdepartementet med å sikre medisinsk oppfølging overfor berusede personer som tas i politiarrest, kommer etter vår oppfatning ikke i konflikt med innholdet i nevnte brev, og vi er meget positive til dette arbeidet. Ved å sikre bedre oppfølging når berusede personer innbringes til politiarrest, kan dette forhåpentligvis forebygge at personer som følge av rus blir skadet eller syke under arrestoppholdet. Å skjerpe kravet til når helsepersonell skal involveres ved innbringelse av berusede personer til politiarrest, vil også være i tråd med formålbestemmelsen i kommunehelsetjenesteloven som i sin § 1–2 sier at kommunen ved sin helsetjeneste skal fremme folkehelse og trivsel og gode sosiale og miljømessige forhold, og søke å forebygge og behandle skade, lyte eller sykdom.»

Arbeidsgruppen foreslår ikke at enhver beruset person som innbringes av politiet etter politiloven § 9 skal underkastes legeundersøkelse. Dersom den berusede personen er i stand til å gjøre rede for seg og ta vare på seg selv, og det for øvrig ikke er noe som indikerer at det er behov for legetilsyn, bør det ikke oppstilles et obligatorisk krav om legeundersøkelse før innsettelse i arresten.

Etter arbeidsgruppens vurdering er det naturlig at bestemmelsene om tilsyn med arrestantene er de samme enten vedkommende er innbrakt med hjemmel i politiloven eller straffeprosessloven. I det arbeidet som nå er igangsatt med å utarbeide forskrift om politiarrest med hjemmel i straffeprosessloven, bør det vurderes å innta en henvisning til den foreslåtte endringen i politiloven § 9.

3.5 Høringsinstansenes syn

Flere høringsinstanser peker på at det er positivt at det foreslås en innskjerping og tydeliggjøring av politiets ansvar for å sørge for at nødvendig helsepersonell involveres når personer som med rimelig grunn kan anses å kunne få alvorlige helsemessige skader pga inntak av rusmidler innbringes til politi-

arrest. *Rogaland politidistrikt* stiller imidlertid spørsmål om hvor langt lovreguleringen generelt skal gå, og om det er hensiktsmessig å detaljregulere politiets handlingsplikt på dette feltet direkte i loven. Politidistriktet peker på at det muligens er gunstigere at reglene utformes i rundskriv fra Politidirektoratet slik det gjøres i dag.

De fleste høringsinstansene uttaler seg ikke særskilt om hvorvidt kravet til skade er for strengt formulert. *Norsk tjenestemannslag* uttaler imidlertid at de anser forslaget fra departementet om en alternativ formulering som mindre strengt formulert enn forslaget fra arbeidsgruppen. *Troms politidistrikt* bemerker at arbeidsgruppens forslag til formulering virker tilstrekkelig og presis nok. *Østfold politidistrikt* uttaler at når det først gis en oppregning av sykdoms- og skadetilfeller bør begrepet «skjellettskader» også tas med. *Hordaland politidistrikt* mener at forslaget til formulering ikke er for strengt formulert, og bemerker at denne bestemmelsen bør være streng.

Helsedepartementet ber Justisdepartementet om å vurdere om det bør tas inn et nytt ledd, for eksempel i politiloven § 9 fjerde ledd, om at innsatte i politiarrest har rett til å ta kontakt med helsetjenesten dersom det anses nødvendig, enten ved selv å henvende seg til helsetjenesten eller ved bistand av politiet. Fjerde og femte ledd foreslås forskjøvet tilsvarende. Helsedepartementet foreslår videre at foreslått fjerde ledd endres til:

«Dersom den innbrakte, på grunn av beruselsen, er ute av stand til å ta vare på seg selv eller gjøre rede for seg, skal politiet av eget tiltak sørge for at den innsatte blir tilsett av lege eller annet helsepersonell.»

Riksadvokaten slutter seg til forslaget om å lovfeste overførings-/fremstillingsplikt for lege og skjerpet tilsyn inntil legetilsyn gjennomføres. Riksadvokaten påpeker at spørsmål om legetilsyn kan oppstå senere hvis tilstanden forverres, og viser til at plikten til å sørge for tilsyn av helsepersonell i disse tilfellene vil følge av femte ledd.

Sivilombudsmannen bemerker at så lenge det ikke etableres en ordning med obligatorisk tilsyn, slik at avgjørelsen forblir avhengig av skjønnets til den ansvarshavende polititjenestemann, er det viktig at terskelen legges lavt slik at risikoen for feilvurderinger reduseres mest mulig. *Rogaland politidistrikt* skriver at det har liten praktisk betydning om det brukes formuleringen «betydelig kroppsskade» eller «annen ikke ubetydelig skade», og viser til at i praksis, og spesielt ved indre skader, er heller problemstillingen at politiet ikke er klar over at vedkommende er skadet.

Det er bred enighet blant høringsinstansene om at innbrakte skal sikres samme helsemessige oppfølging uavhengig av grunnlaget for innsettelsen. Riksadvokaten peker på at det formentlig er mest hensiktsmessig at fremstillingsplikten ved innbringelse fremgår av en egen bestemmelse i politiloven, mens fremstillingsplikten ved pågrep inntas i straffeprosessloven, eventuelt i de nye forskriftene hjemlet i § 183. Hordaland politidistrikt mener at forslag til nytt femte ledd bør vurderes endret når det gjelder «skal politiet straks tilkalle lege eller annet helsepersonell». Etter politidistriktets mening vil en formulering som «kontakte» være bedre eller samme formulering som i forslaget til nytt fjerde ledd «skal vedkommende alltid ha legetilsyn.....». Forslaget til nytt sjette ledd kunne etter politidistriktets mening også hatt med formålet med «skjerpet tilsyn», og det foreslås at følgende lovtekst inntas: «... skal den innbrakte ha skjerpet tilsyn slik at politiet umiddelbart kan gripe inn ved behov.»

3.6 Departementets vurderinger

Departementet har merket seg Stortingets vedtak hvor Regjeringen bes om å endre politiloven § 9 slik at bestemmelsen sikrer at nødvendig helsepersonell involveres når personer som med rimelig grunn kan anses for å kunne få alvorlige helsemessige skader pga inntak av rusmidler, innbringes til politiarrest. Selv om reglene for behandling av berusede personer som innbringes i politiarrest, har blitt forbedret de senere årene, har det likevel skjedd noen tragiske dødsfall i arrestene.

Departementet er enig i at det er behov for en

bedre og tryggere behandling av berusede arrestanter, og fremmer derfor forslag til endringer av politiloven § 9.

Departementet er enig med arbeidsgruppen, og vil ikke foreslå at enhver beruset person som innbringes av politiet etter politiloven § 9 skal underkastes legeundersøkelse. Dersom den berusede personen er i stand til å gjøre rede for seg og ta vare på seg selv, og det for øvrig ikke er noe som indikerer at det er behov for legetilsyn, bør det ikke oppstilles et obligatorisk krav om legeundersøkelse før innsettelse i arresten.

Kommunehelsetjenestelovens bestemmelser om rett til nødvendig helsehjelp gjelder også for innsatte i politiarrest. Etter en nærmere vurdering har departementet likevel kommet til at politiets plikter til bistand ved opprettelsen av kontakt med helsetjenesten dersom den innbrakte ber om det, bør fremgå av loven, jf. også Helsedepartementets høringsuttalelse. En slik bestemmelse er foreslått som nytt syvende ledd.

Etter høringen har departementet kommet til at kravet til skade bør være «...hodeskade, indre skade eller betydelig kroppsskade, eller helsetilstanden for øvrig er slik at helsetilsyn anses nødvendig ...».

Departementet har påbegynt arbeidet med å utarbeide forslag til forskrift om politiarrest med hjemmel i straffeprosessloven § 183, og fremstillingsplikten ved pågrep vil bli hensyntatt i dette arbeidet. I dette arbeidet vurderes også tilsynsordning for politiarrestene.

Det er også grunn til å nevne at Politidirektoratet har bestemt at samtlige celler i politiets sentralarrest skal utstyres med lyd- og bildeoverføring og at det skal etableres et databasert journal- og inspeksjonsverktøy.

4 Et eget kapittel i politiloven om Politiets sikkerhetstjeneste (§§ 17a, 17b og 17c)

Bestemmelsene i §§ 17a, 17b og 17c om Politiets sikkerhetstjeneste ble tilføyd ved lov 15. juni 2001 nr. 54 (trådte i kraft 1. januar 2002), og omhandler både materielle og organisatoriske bestemmelser vedrørende sikkerhetstjenesten. Etter gjeldende rett er disse bestemmelsene plassert i kapittel III Politiets organisasjon. Politiloven §§ 17a, 17b og 17c plassering følger ikke lovens øvrige struktur i og med at det dreier seg om både materielle og organisatoriske bestemmelser. I forbindelse med at det nå foreslås andre endringer i politiloven anser arbeidsgruppen det som hensiktsmessig å samle

disse bestemmelsene i et eget kapittel. *Arbeidsgruppen* foreslår derfor at politiloven §§ 17a, 17b og 17c samles i et nytt kapittel III A. Kun to *høringsinstanser* har uttalt seg særskilt om forslaget om å samle §§ 17a, 17b og 17c i et eget kapittel; *Østfold politidistrikter* uttrykker enighet med forslaget, mens *Oslo politidistrikt* ikke har innvendinger til forslaget. Departementet mener at gode grunner taler for å samle bestemmelsene i politiloven om Politiets sikkerhetstjeneste i eget nytt kapittel III A. Det understrekes at forslaget ikke medfører realitetsendringer i forhold til gjeldende rett.

5 Politiloven § 18 Politipersonalet

5.1 Gjeldende rett

Politoloven § 18 første ledd regulerer krav til vandel og norsk statsborgerskap ved tilsetting. I annet ledd er departementet gitt myndighet til å fastsette nærmere regler om krav til tilsetting. Tredje ledd fastslår at departementet kan bestemme grader og stillingsbetegnelser.

5.2 Arbeidsgruppens forslag

Arbeidsgruppen foreslår at det i § 18 første ledd presiseres at kravet til vandel også omfatter de som tilsettes i Politidirektoratet. Dette innebærer ingen realitetsendring, men er bare en omredigering i forbindelse med at nåværende § 24a foreslås opphevet, jf. omtalen av § 24a i punkt 8.

Det foreslås videre en endring i første ledd slik at kravet om norsk statsborgerskap bare er en forutsetning for å kunne tildeles «alminnelig» politimyndighet. Arbeidsgruppen kan ikke se at det foreligger forhold som gjør det påkrevd at fiskeoppsynsmenn og andre med begrenset politimyndighet har norsk statsborgerskap.

Etter arbeidsgruppens vurdering er det behov for mer fyllestgjørende bestemmelser i politiloven som regulerer Politihøgskolens virksomhet. Det vises i den forbindelse til den forholdsvis detaljerte omtale som er gitt under punkt 9 i proposisjonen. Det fremstår i denne sammenheng som hensiktsmessig at de av bestemmelsene i politiloven § 18 annet ledd, som gjelder utdanningen ved Politihøgskolen, innarbeides i nye paragrafer i nytt kapittel IV A som fastsetter regler for Politihøgskolens organisering, oppgaver og virksomhet. Etter arbeidsgruppens oppfatning kan således § 18 annet ledd forenkles til en presisering av at det er departementet som fastsetter grunnleggende kompetansekrav for tilsetting i stillinger med politimyndighet. Paragraf 18 annet ledd vil dermed gi departementet en autorisasjons- eller godkjenningsmyndighet. Bestemmelsen vil også gi grunnlag for å vurdere i hvilken grad en utenlandsk politiutdannelse, eventuelt med norsk tilleggsutdannelse, skal kvalifisere til tilsetting i norske politistillinger.

Bestemmelsen om at departementet bestem-

mer grader i politi- og lensmannsetaten foreslås inntatt i § 20 femte ledd. Når det gjelder stillingsbetegnelser (stillingskoder) i etaten fastsettes disse etter forhandlinger mellom staten ved Arbeids- og administrasjonsdepartementet og hovedsammenlutningene. Politiloven § 18 tredje ledd foreslås derfor opphevet.

5.3 Høringsinstansenes syn

Østfold politidistrikt uttaler at alle tilsatte i politi- og lensmannsetaten som utøver politimyndighet, eksempelvis en kontorfunksjonær med begrenset politimyndighet for å kontrollere brukthandelvirksomhet, bør være norsk statsborger. Ingen av de øvrige høringsinstansene uttaler seg særskilt om forslagene til endringer i § 18.

5.4 Departementets vurderinger

Etter departementets vurdering taler gode grunner for de foreslåtte endringene til § 18. Departementet slutter seg til arbeidsgruppens forslag om å oppheve § 24a som gjør at bestemmelsene om statsborgerskap, vandel, bierverv og taushetsplikt, kommer til tilsvarende anvendelse på alle embets- og tjenestemenn i Politidirektoratet, og at de aktuelle bestemmelsene i politiloven endres slik at de omfatter tilsatte i direktoratet. Forslaget inneholder ingen realitetsendring i forhold til gjeldende rett.

Etter departementets vurdering er det ikke tilstrekkelige hensyn som tilsier at tilsatte med begrenset politimyndighet må være norske statsborgere. Det kan i denne sammenheng for eksempel vise til grensesamarbeid med Sverige og Finland. Det foreslås derfor at § 18 første ledd endres slik at kun tilsatte med alminnelig politimyndighet må være norske statsborgere.

Departementet foreslår et eget kapittel om Politihøgskolen, se punkt 9 i proposisjonen. Politiloven § 18 annet ledd foreslås derfor forenklet slik at den kun presiserer at det er departementet som fastsetter grunnleggende kompetansekrav for tilsetting i stillinger med politimyndighet.

Departementet slutter seg til arbeidsgruppens forslag om at bestemmelsen i § 18 tredje ledd flyttes til § 20 femte ledd, slik at § 18 tredje ledd oppheves.

6 Politiloven § 19 Tilsetting

6.1 Gjeldende rett

Grunnloven § 22 tredje ledd åpner for å utnevne embetsmenn på åremål. I henhold til politiloven § 19 fjerde ledd kan Kongen gi fullmakt til å bestemme at stillingen som politimester og sjef for politiets særorganer kan tilsettes på åremål. Det er gitt nærmere regler om åremål i politiet i forskrift av 22. juni 2001.

Med unntak for politimesterstillingerne, er det bestemt i personalreglementet for Politidirektoratet at tilsettingene i de øvrige stillingene avgjøres i direktoratet. På bakgrunn av at det i politiloven allerede foreligger hjemmel for utnevning av politimestere, så er politimestere i direktoratet også blitt utnevnt som embetsmenn.

Politoloven § 19 fjerde ledd gir hjemmel for å tilsette politimestere og sjefer for politiets særorganer på åremål, unntatt sjefen for Politiets sikkerhetstjeneste som tilsettes på åremål med hjemmel i § 19 tredje ledd. Bestemmelsen nevner imidlertid ikke visepolitimestere. Departementet er for øvrig med hjemmel i politiloven § 19 femte ledd gitt myndighet til å fastsette tilsettingsmåten for andre stillingskategorier. Politiloven § 19 femte ledd er blitt tolket slik, at det med «tilsettingsmåten» er ment både valg av tilsettingsorgan og tilsettingsforholdets varighet, dvs. åremål kontra tidsubegrenset tilsetting og utnevning. Tolkningen av bestemmelsen ble i forbindelse med opprettelsen og utlysningen av embetene som visepolitimestere drøftet grundig, og på bakgrunn av denne drøftelsen ble det lagt til grunn at § 19 femte ledd gir hjemmel for utnevning på åremål også for visepolitimestere.

Det er ikke regulert i politiloven eller forskrift av 22. juni 2001 om åremål i politiet, hvilke kriterier som skal legges til grunn ved vurderingen av om stillinger skal omgjøres til åremålstillinger.

I § 19 annet ledd fastslås det at politimestere, visepolitimestere og sjefene for Kriminalpolitisenheten og Utrykningspolitiet utnevnes som embetsmenn, og av tredje ledd fremgår at sjefen for Politiets sikkerhetstjeneste beskikkes av Kongen i statsråd. Selv om det ikke er fastslått i bestemmelsen er sjefen for Politihøgskolen og sjefen for Politiets utlendingsenhet beskikket av Kongen til stillingene. Direktøren for Politiets data- og materielltjeneste er tilsatt av Justisdepartementet.

6.2 Arbeidsgruppens forslag

Arbeidsgruppen er av den oppfatning at det må gjennomføres en harmonisering mellom tilsettingsformen for stillingene i Politidirektoratet. I den forbindelse har det vært vurdert å omgjøre stillingen som direktør for direktoratet til embete. For å oppnå harmonisering med øvrige direktører for direktorater anså arbeidsgruppen det som mindre aktuelt å omgjøre stillingen som direktør for Politidirektoratet til embete.

Arbeidsgruppen har videre vurdert om harmonisering kan og bør gjennomføres ved at politimesterembetene i Politidirektoratet omgjøres til tjenestemannsstillinger, slik som for stillingene som direktør og assisterende direktører i direktoratet. Det har herunder vært vurdert å foreta endringer i samtlige politimesterembeter, både i direktoratet og i politidistriktene. Arbeidsgruppen foreslår at politimestere i Politidirektoratet beskikkes, mens politimestere ved politidistriktene utnevnes.

Arbeidsgruppen er videre av den oppfatning at det bør gjennomføres en harmonisering for særorganenes ledere med hensyn til tilsettingsmåten.

Både sjef og assisterende sjef for ØKOKRIM er samtidig førstestatsadvokater og utnevnes som embetsmenn. Da sjefen for ØKOKRIM er den eneste av særorgansjefene som har påtalekompetanse og er leder et statsadvokatembete foreslår arbeidsgruppen at sjefen for ØKOKRIM fortsatt bør utnevnes. Av hensyn til viktigheten av stillingene som sjefer for politiets særorganer mener arbeidsgruppen at de øvrige bør beskikkes av Kongen i statsråd. Arbeidsgruppen foreslår derfor endring i politiloven § 19, slik at det fremgår at sjefen for ØKOKRIM utnevnes, mens de øvrige sjefene for særorganene beskikkes.

Arbeidsgruppen er etter en samlet vurdering kommet frem til den oppfatning, at hensynene til ledelsesmessig nytenkning og demokratisk kontroll med politiet best kan ivaretas gjennom utvelgelses- og tilsettingsprosessen til stillingen som politidirektør. Arbeidsgruppen var av den oppfatning at åremålsperiodene som benyttes for direktørstillingen skal være av samme lengde som for de øvrige stillinger og embeter.

Arbeidsgruppen foreslår at det skal opprettes

direkte hjemmel i loven for å benytte åremålstilsetting for særorgansjefene, men med unntak for sjefen for ØKOKRIM. Arbeidsgruppen foreslår derfor ingen endring i den nåværende tilsettingsform for sjefen for ØKOKRIM.

Utover stillinger i Politiets sikkerhetstjeneste og de stillinger og embeter som etter de foreslåtte endringer vil være særskilt omtalt i politiloven § 19, mener arbeidsgruppen at spørsmål om å tilsette på åremål i andre stillinger i politi- og lensmannsetaten skal følge tjenestemannslovens bestemmelser, jf. tjenestemannsloven § 3 nr. 1, jf. forskrift til loven § 3. Femte ledd i nåværende § 19 i politiloven foreslås følgelig avgrenset til å gjelde for stillinger i Politiets sikkerhetstjeneste.

Oppsummeringsvis foreslår således arbeidsgruppen følgende endringer i politiloven § 19: Ansettelsesform og -måte i politi- og lensmannsetaten, herunder for ledernivåene i Politidirektoratet, harmoniseres. De assisterende politidirektørene i likhet med politidirektøren beskikkes på åremål av Kongen i statsråd. Åremålsperioden er seks år, og med mulighet etter utlysning til forlengelse i henholdsvis ytterligere tre eller seks år. Likeledes foreslås at utnevne til embetsmenn for politimestere, begrenses til politimestere som er ledere for politidistrikter. Politimestrene i direktoratet blir etter dette å beskikke på åremål, i likhet med de to øverste ledernivåene i direktoratet.

Arbeidsgruppen foreslår, som ledd i harmoniseringen i etaten for øvrig, at også den nye stillingen som direktør for Politiets data- og materielltjeneste og sjefene for Kriminalpolitisenralen og Utrykningspolitiet beskikkes på åremål av Kongen i statsråd. Det foreslås en endring i lovteksten, slik at dette skal fremgå at sjefen for Politihøgskolen skal beskikkes. For helhetens skyld foreslås også at det inntas i bestemmelsen at sjefen for ØKOKRIM skal utnevnes som embetsmann.

Femte ledd i § 19 foreslås begrenset til å gjelde for stillinger i Politiets sikkerhetstjeneste. I relasjon til valg av tilsettingsorgan er ikke denne avgrensingen ment å få praktiske konsekvenser. Derimot vil den medføre at departementets kompetanse til å foreta tilsettinger på åremål begrenses til stillinger og embeter som er konkret omtalt i bestemmelsen.

6.3 Høringsinstansenes syn

Sør-Trøndelag politidistrikt uttaler at de ikke kan se at det foreligger behov for at de politimestere som utfører sine oppgaver i Politidirektoratet må utnevnes av Kongen i statsråd.

Arbeids- og administrasjonsdepartementet fremholder at utviklingen går i retning av redusert bruk av embeter i direktoratet. Departementet er videre enig i at det er fornuftig å opprettholde stillingen som direktør for Politidirektoratet som en tjenestemannsstilling, og at denne stillingen skal beskikkes av Kongen i statsråd for en åremålsperiode på seks år. Arbeids- og administrasjonsdepartementet skriver videre at det er en uheldig praksis at det utnevnes politimestere i Politidirektoratet, og viser til tidligere uttalelser om at politimesterstillingene må være forbeholdt stillinger i politidistriktene og ikke benyttes i administrative stillinger i Politidirektoratet. Etter Arbeids- og administrasjonsdepartementets mening bør politimestertittelen fortsatt begrenses til lederstillinger i et politidistrikt.

Politiets fellesforbund uttaler at Politidirektoratet er svært sårbar for politisk styring, og at dersom man ønsker et direktorat som skal utarbeide faglige rapporter, eller analyser, når Stortinget etter spør det, må man også vurdere politidirektørens frie stilling. Forbundet skriver videre at dersom man skal beholde embetsmannsordningen, om enn i et mindre omfang enn i dag, bør det kun være politidirektøren som utnevnes som embetsmann, og at politidirektøren må være tilsettingsmyndighet for politimestrene.

Hordaland politidistrikt mener at de hensyn som lå til grunn for Grunnloven § 22 annet ledd neppe kan sies å være tilstede i dag, og at det vanskelig kan sees at politimestrene har behov for annen eller mer beskyttelse i sitt tilsettingsforhold enn andre tilsatte i offentlig sektor. Politidistriktet skriver videre at politimester og visepolitimester bør ha samme tilsettingsform som de høyeste stillingene i Politidirektoratet og sjefene ved særorganene. Sør-Trøndelag politidistrikt bemerker at en er enig i at visepolitimesterstillingene i politidistriktene utnevnes av Kongen i statsråd da visepolitimesteren er politimesterens faste stedfortreder.

Oslo politidistrikt er enig i at visepolitimestrene i distriktene skal tilsettes som embetsmenn, og også at tittelen visepolitimester ikke benyttes i særorganene. Politidistriktet tiltrer også begrunnelsen for at sjefen for ØKOKRIM skal være embetsmann. Arbeids- og administrasjonsdepartementet er enig i at visepolitimestere fortsatt bør være embetsmenn, og at stillingen som visepolitimester bare skal benyttes i politidistriktene, og at stillingen som assisterende sjef benyttes i særorganer.

Hordaland politidistrikt skriver at det forhold at sjefen for ØKOKRIM har påtalekompetanse ikke kan føre til at denne stillingen skal behandles annerledes enn sjefene for de andre særorganene.

Riksadvokaten har ikke innvendinger til forsla-

get, men mener det bør presiseres at både sjefen og nestsjefen for ØKOKRIM skal utnevnes som embetsmenn.

Rogaland politidistrikt skriver at de i hovedtrekk er enig med arbeidsgruppens forslag. De kan imidlertid ikke se nødvendigheten av å omtale de enkelte særorganer i lovteksten. Det bør være tilstrekkelig å skrive:

«Sjefen for særorganene beskikkes av foruten sjefen for ØKOKRIM som utnevnes som embetsmann.»

Kriminalpolitisentralen skriver at de argumenter og hensyn som anføres for utnevnelser av politimestere og visepolitimestere i distriktene vil gjøre seg tilsvarende gjeldende for politimester og vise- politimester ved Kriminalpolitisentralen dersom etaten tildeles påtalekompetanse.

Hordaland politidistrikt foreslår at politimestere i politidistriktene, visepolitimestre, sjef for ØKOKRIM, sjef for Kriminalpolitisentralen, sjef for Utrykningspolitiet og sjef for Politihøgskolen har samme tilsetningsform som for politidirektør, ass. politidirektør og politimester i Politidirektoratet. Sør-Trøndelag politidistrikt viser til at det er viktig at det fremkommer klart hvilke stillinger som skal tilsettes på åremål slik arbeidsgruppen foreslår. Hordaland politidistrikt skriver at også stillingen som sjef for ØKOKRIM bør besettes på åremål med den samme begrunnelse som gjelder for at de andre øverste lederstillinger i politiet er åremålsstillinger. Østfold politidistrikt bemerker at en vesentlig del av politimesterens og visepolitimesterens virke er utøvelse av påtalemyndighet, herunder i stor grad anvendelse av instruksjonsmyndighet overfor underordnet personell som utøver påtalemyndighet. Det vises videre til at utøvelse av påtalemyndighet er en embetsgjerning der utøveren bør kunne handle fritt og selvstendig uten mulighet for press fra annet hold. Det foreslås derfor at politimestere og visepolitimestere som gjør tjeneste i politidistriktene og utøver påtalemyndighet, bør utnevnes som faste embetsmenn uten åremålsbegrensinger.

Arbeids- og administrasjonsdepartementet skriver at det er et mål å begrense bruken av midlertidighet i staten. De skriver videre at dersom åremål skal benyttes for et embete, må dette konkretiseres i lov. Departementet skriver også at det er vanskelig å se at tjeneste i Politidirektoratet generelt skal kunne gi grunnlag for bruk av åremål for andre stillinger enn direktøren, og viser til forslaget om bruk av åremål på to eller tre ledernivåer. Arbeids- og administrasjonsdepartementet skriver også at åremål

normalt skal begrenses til øverste administrative leder i virksomheten. Endelig skriver de at når det gjelder ordlyden i § 19 ellers anses det for å være en fordel å benytte samme uttrykksmåte i politiloven og i tjenestemannsloven og forskriften til denne lov. De viser til forskriften § 3 nr 2 hvor det sies at åremål bare kan gjentas en gang, dvs. man unngår uttrykket «forlengelse», som etter departementet vurdering kan virke villedende.

6.4 Departementets vurderinger

Departementet mener gode grunner taler for en harmonisering av tilsetningsformene og -måtene i Politidirektoratet og etaten for øvrig. Enkelte stillingsbetegnelser benyttes for ulike funksjoner, og det foreligger et behov for en endring slik at enkelte stillingsbetegnelser forbeholdes politidistriktene. Det foreligger også et klart behov for å tydeliggjøre hvilke embeter og tjenestemannsstillinger som det kan utnevnes, beskikkes og tilsettes i på åremål.

I den forbindelse har det vært vurdert å omgjøre stillingen som direktør for Politidirektoratet til embete. Utviklingen går klart i retning av tjenestemannsstillinger i direktoratene, og en harmonisering i forhold til de øvrige direktoratene tilsier at man ikke omgjør stillingen som direktør for Politidirektoratet til embete. Etter departementets vurdering bør stillingen som direktør for Politidirektoratet fortsatt være en åremålsstilling på seks år. Begrunnelsen for åremål er hensynet til å styrke den demokratiske kontrollen med Politidirektoratets virksomhet, samt at Politidirektoratets leder må anses å være i en særstilling i forhold til andre direktoratsledere på grunn av politi- og lensmannsetats rett og plikt til å anvende fysisk makt i fredstid.

Embetet som politimester har tradisjonelt, og over lang tid, vært knyttet til ledelsen av et politidistrikt. Det var opprinnelig ikke hensikten at det skulle opprettes embeter i Politidirektoratet, men embeter som politimester ble satt på organisasjonskartet i direktoratet. På bakgrunn av at det i politiloven allerede foreligger hjemmel for utnevnelser av politimestere, så er politimesterne i direktoratet utnevnt som embetsmenn på åremål. Politimestere i direktoratet har i motsetning til de øvrige politimesterne ikke påtalekompetanse, og avlønnes i henhold til hovedtariffavtalen, mens politimestrene i politidistriktene har lederlønskonertrakter. Etter departementets vurdering er det uheldig at samme stillingsbetegnelse benyttes for to helt forskjellige funksjoner.

Departementet mener derfor at politimesterstillingene bør være forbeholdt stillinger i politidistriktene, og ikke benyttes i administrative stillinger i Politidirektoratet. Spørsmålet blir videre om stillingene som i dag er politimesterstillinger i direktoratet fortsatt bør være embeter. Også disse har behov for vern mot utilbørlig påvirkning utenfra. På den andre siden er disse direkte underordnet politidirektøren og de assisterende politidirektørene, og er heller ikke en del av påtalemyndigheten. Utviklingen i staten mot mindre bruk av embeter taler også for at disse stillingene omgjøres til tjenestemannsstillinger. Departementet mener derfor at gode grunner taler for at embetene som politimestere i Politidirektoratet skal omgjøres til tjenestemannsstillinger når åremålsperioden, for de som nå besitter embetene, går ut eller noen av disse fratrer tidligere. Departementet mener videre at gode grunner taler for at annen stillingstittel benyttes ved nye tilsetninger i de nåværende politimesterstillingene i direktoratet.

Politimesterembetene ute i distriktene, hvor politimesteren er øverste påtalemyndighet i sine distrikter, bør bestå som embeter. Departementet ser gode grunner for at også visepolitimestrene i politidistriktene fortsatt skal være embetsmenn, da hensynet til uavhengighet ved utøvelsen av påtalemyndighet gjøre seg gjeldende både for visepolitimestere og politimestere. Spørsmålet blir imidlertid om åremål bør benyttes når det gjelder visepolitimesterne. Bruk av åremål er et av unntakene fra hovedreglene om fast tilsettelse i statstjenesten, og hensynene som begrunner åremål er blant annet viktigheten av at leder har særlig behov for nyorientering. Normalt er det ikke adgang til å samtykke i åremål for stillinger som assisterende direktør i en virksomhet, se forskriften til tjenestemannsloven § 3 nr 1. Justisdepartementet kan ikke se at det foreligger særlige hensyn som skiller visepolitimestere fra andre assisterende direktører når det gjelder behovet for åremål. Departementet foreslår derfor at visepolitimestere ved politidistriktene utnevnes i faste embeter.

Justisdepartementet mener videre at det bør gjennomføres en harmonisering for tilsettingsmåten for sjefene for politiets særorganer. I henhold til gjeldende regelverk utnevnes sjefene for ØKOKRIM, Kriminalpolitisen og Utrykningspolitiet, mens sjefene for Politiets sikkerhetstjeneste, Politihøgskolen og Politiets utlendingsenhet besikkes av Kongen i statsråd og direktøren for Politiets data- og materielltjeneste tilsettes av departementet. I utgangspunktet ser departementet ingen tungtveiende hensyn som tilsier denne ulikheten. Under henvisning til drøftelsen over vedrørende de

hensyn som det er lagt vekt på ved vurderingen av politimestere, anser departementet i likhet med arbeidsgruppen at det er naturlig og riktig å sonde mellom særorgansjefene etter hvorvidt de er tillagt påtalekompetanse. På det nåværende tidspunkt er det kun sjefen for ØKOKRIM som har slik kompetanse. Videre er både sjefen og assisterende sjef for ØKOKRIM førstestatsadvokater og utgjør toppledelsen ved et statsadvokatembete. Etter departementets vurdering foreligger det etter dette gode grunner for at både sjefen for ØKOKRIM og assisterende sjef for ØKOKRIM utnevnes som embetsmenn. Av hensyn til viktigheten av stillingene som sjef for de øvrige særorganer for politiet mener departementet at disse bør beskikkes av Kongen i statsråd. Departementet slutter seg til forslaget fra Rogaland politidistrikt om at de enkelte særorganer ikke nevnes i lovteksten. En slik oppramsing er unødvendig og kan fort foreldes med den konsekvens at det blir nødvendig med lovendringer. Som et eksempel på at det er uhensiktsmessig å nevne det enkelte organ er at den foreslåtte oppregningen fra arbeidsgruppen allerede er foreldet ved at Politiets utlendingsenhet ble opprettet 1. januar 2004. Det bør være tilstrekkelig å vise generelt til sjefene for politiets særorganer, se forslaget til § 19 tredje ledd.

Med hjemmel i politiloven § 19 fjerde og femte ledd er åremålstilsetninger etter hvert tatt i bruk i stor utstrekning i politi- og lensmannsetaten. De hensyn som begrunner bruk av åremål for politimestrene gjør seg også gjeldende for sjefene for politiets særorganer. Etter departementets syn taler gode grunner for at også disse stillingene besettes på åremål. Dette vil bidra til å sikre den nødvendige fornyelse, resultatorientering og effektivitet. Sjefen for ØKOKRIM er imidlertid, ved siden av å være leder for særorganet, også førstestatsadvokat og leder for et statsadvokatembete. Førstestatsadvokater og statsadvokater utnevnes som faste embetsmenn. Departementet slutter seg derfor til arbeidsgruppens forslag om at sjefen for ØKOKRIM, som del av den høyere påtalemyndighet, bør ha samme tilsettingsform som de øvrige lederne for statsadvokatembetene, og at åremål således ikke benyttes.

På bakgrunn av at det etter de foreslåtte endringer i politiloven § 19 klart fastsettes hvilken tilsettingsmåte som skal benyttes for de øverste lederstillingene i politi- og lensmannsetaten, anser heller ikke departementet det lenger nødvendig å opprettholde bestemmelsen i femte ledd i sin nåværende omfattende form. I dag er det, utover de stillingene og embetene som etter departementets forslag vil bli omtalt i foregående ledd i endret § 19, bare politiinspektører i Politiets sikkerhetstjeneste som til-

settes på åremål. Dette er begrunnet i et særskilt behov for faglig nyorientering. Bruk av åremål for overvåkingstjenesten har vært drøftet en rekke ganger og departementet ser ikke behov på nåværende tidspunkt for å ta dette opp til ny vurdering.

Justisdepartementet er enig i Arbeids- og administrasjonsdepartementets merknad vedrørende

begrepet «forlengelse», og foreslår at «bare kan gjentas en gang» benyttes.

Departementet mener dessuten at betegnelsen visepolitimester bør beholdes politidistriktene, og at betegnelsen «assisterende sjef» bør benyttes ved politiets særorganer.

7 Politiloven § 20 Tildeling av politimyndighet og legitimasjon

7.1 Gjeldende rett

Politoloven § 20 første ledd fastslår hvem som har alminnelig politimyndighet i kraft av sin stilling. I annet ledd er departementet gitt myndighet til å bestemme at andre ledere, tilsatte i Politidirektoratet og sjefer for politiets særorganer skal ha alminnelig politimyndighet. Videre kan departementet gi bestemmelse om tildeling av slik politimyndighet til studenter ved Politihøgskolen og personell i politi-reserven.

Etter tredje ledd kan andre, etter nærmere bestemmelse av departementet, unntaksvis tildeles begrenset politimyndighet. Slik politimyndighet skal være begrenset i tid eller til bestemte saker eller funksjoner.

7.2 Arbeidsgruppens forslag

Arbeidsgruppen foreslår at første ledd første punktum endres som følge av endringer med virkning fra 1.august 2002 i stillingsstrukturen i politi- og lensmannsetaten, da bl.a. stillingsbetegnelsene lensmannsfullmektig og lensmannsbetjent bortfalt.

Arbeidsgruppen foreslår videre at annet ledd også endres som følge av at stillingene som «0308 oppsynsbetjent» i reinpolitiet er omgjort til stillinger som «0284 politibetjent».

Endringen i femte ledd om at departementet bestemmer grader i politi- og lensmannsetaten, er videreført fra nåværende lov § 18 tredje ledd.

7.3 Høringsinstansenes syn

Politiets Fellesforbund skriver at det er vanskelig å forstå sammenhengen mellom forslagetes fjerde ledd første og siste setning. Det vises til at bærer av myndigheten alltid skal ha politilegitimasjon med seg ved utøvelse av politimyndighet, men at man ikke har plikt til å vise politilegitimasjonen under utøvelse av politimyndighet i uniform. *Politiets Fellesforbund* skriver videre at de også har innvendinger mot forslagetes fjerde ledd tredje setning om plikt til å opplyse navn og grad eller stilling på for-

langende av den som handlingen direkte angår. Forbundet peker bl.a. på en motvilje mot å oppgi navn på forespørsel av frykt for represalier.

Ingen av de øvrige høringsinstansene har uttalt seg særskilt om forslaget til endringer av § 20.

7.4 Departementets vurderinger

Departementet ser at det på grunn endringene i stillingsstrukturen som er trådt i kraft, er behov for endringer i reglene om politimyndighet for tilsatte i Politidirektoratet, politidistriktene og særorganene. Ettersom det ikke er foreslått endringer ut over dette finner departementet imidlertid ikke behov for å gå nærmere inn på vurderingene her, og viser til utkastet.

Det foreslås imidlertid at det i § 20 annet ledd fastsettes at departementet også kan bestemme at leder og ansatt i det sentrale etterforskningsorganet skal ha politimyndighet. Departementet viser her til Stortingets endring av straffeprosessloven § 67 sjette og syvende ledd (jf. lov 27. november 2003 nr. 11) om organiseringen av et eget, sentralt etterforskningsorgan for saker som gjelder anmeldelser av embets- eller tjenestemenn, politiet eller påtalemyndigheten. Enheten er i Ot.prp. nr. 96 (2002–2003) benevnt som spesialenhet for politisaker. Det vil være praktisk at ansatte i denne enheten også har politimyndighet (uten å tilhøre politiet). Departementet foreslår derfor at spesialenheten for politisaker tas inn i oppregningen av organ hvis ansatte kan gis politimyndighet.

Det gjøres imidlertid oppmerksom på at det 15. juni 2001 ble vedtatt et nytt fjerde ledd i politiloven § 20 om begrenset politimyndighet til militære mannskaper på den norsk-russiske grensen, som trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer.

Departementet foreslår også endringer i reglene om tjenestemenns legitimasjonsplikt i politiloven § 20 femte ledd. Med bakgrunn i dagens kriminalitetsbilde bør det etter departementets vurdering være legitimt at uniformerte tjenestemenn i enkelte situasjoner ikke ønsker å oppgi navnet sitt. Departementet foreslår derfor tilføyselsen «eller tjenestenummer» i femte ledd. Tjenestemennene plik-

ter etter dette, så langt forholdene på stedet tillater, å oppgi navn eller tjenestenummer.

Under behandling av St.meld. nr. 46 (2002–2003) om Kvittering fra politiet ved visitasjon og annen kontroll, uttalte flertallet i Justiskomiteen i Innst. S. nr. 127 (2003–2004) på side 4 bl.a.:

«Flertallet mener at en ordning med synlig tjenestenummer på politiets uniformer vil ivareta målsettingen om et godt forhold mellom politi og publikum på en hensiktsmessig måte. Synlig tjenestenummer gir publikum mulighet til å identifisere tjenesteperson som opptrer urettmessig eller diskriminerende. Flertallet foreslår

derfor en varig ordning med synlig tjenestenummer på uniformert politi.»

Komiteen forutsatte i sin tilråding at nærmere bestemmelser om tjenestenummer og den praktiske gjennomføringen utformes av Regjeringen.

Justisdepartementet vil arbeide videre med spørsmålet om innføring av synlig tjenestenummer på uniformene, men finner det hensiktsmessig allerede nå å forberede politilovens bestemmelser om legitimasjonsplikt for en slik innføring. Ved en senere innføring av tjenestenummer vil det, ut fra den konkrete situasjonen, være tilstrekkelig at tjenestemannen kun oppgir sitt tjenestenummer.

8 Politiloven § 24a Politidirektoratets personale

Politoloven § 24a regulerer hvilke av politilovens bestemmelser som gjelder for alle tilsatte ved Politidirektoratet.

Etter *arbeidsgruppens* vurdering bør bestemmelser om krav til norsk statsborgerskap, vandel, bierverv og taushetsplikt for tilsatte i Politidirektoratet inntas i nåværende paragrafer som regulerer det samme for øvrige tilsatte i politi- og lensmannsetaten, og at politiloven § 24a oppheves.

Ingen av *høringsinstansene* utaltes seg særskilt om forslaget til opphevelse av § 24a, og tilføyelsene i § 18 når det gjelder de tilsatte i Politirektoratet.

Det synes uhensiktsmessig at politiloven skal inneholde en særskilt bestemmelse om tilsatte ved Politidirektoratet, og departementet slutter seg til arbeidsgruppens forslag.

9 Politihøgskolens virksomhet

9.1 Innledning

Politihøgskolen som ble opprettet i 1992, står i en særstilling sammenliknet med andre utdanningsinstitusjoner, idet den er underlagt Justisdepartementet med Politidirektoratet som foresatt myndighet. Som i høgskoleverket ellers har imidlertid høgskolen et styre oppnevnt av departementet, som øverste organ.

Før opprettelsen av Politihøgskolen, foregikk politiutdannelsen ved Politiskolen. Dette var en etatskole og samtidig ett av politiets særorganer. Elevene ble tilsatt i politiet ved opptaket, og de fikk lønn under utdanningen og hadde tjenesteplikt i etaten etter gjennomført politiskole. Overgangen til høgskole førte til at elevenes formelle bånd til etaten ble «klippet over». Som studenter ved Politihøgskolen, må de selv finansiere utdanningen, og de kan først bli tilsatt i politi- og lensmannsetaten etter bestått eksamen. Politiinstruksen, som inneholder alminnelige regler for polititjenestemens personlige forhold og tjenesteutøvelse, gjaldt for elevene ved Politiskolen så langt den passet, jf. § 1–1 tredje ledd nr. 3. Overgangen til høgskole medførte at disse reglene ikke lenger hadde direkte gyldighet for studentene. I følge § 2 i daværende reglement skulle imidlertid bestemmelsene i politiinstruksen også gjelde for studentene så langt den passet og med nødvendig tillemping.

I henhold til politiloven av 4. august 1995 nr. 53 § 31 forblir forskriftene som var gitt med hjemmel i den gamle politiloven, gjeldende inntil de erstattes av nye, såfremt de ikke strider mot bestemmelser i politiloven.

Politiloven § 18 annet ledd, i kombinasjon med statens eierrådighet og private autonomi, gir hjemmel til å fastsette regler for Politihøgskolens organisering og virksomhet, herunder bestemmelser om utvisning. Både prinsipielle og formelle grunner tilsier imidlertid at det er behov for å endre politiloven, slik at denne gir klarere hjemmel for å fastsette regler om ovennevnte tema.

9.2 Gjeldende rett

Politiloven § 18 annet ledd gir hjemmel for å fastsette nærmere regler om deler av Politihøgskolens

virksomhet, for eksempel vilkår for opptak ved høgskolen. Bestemmelsen i kombinasjon med statens eierrådighet og private autonomi gir hjemmel til å fastsette regler for Politihøgskolens organisering og virksomhet, herunder bestemmelser om utvisning.

Politihøgskolens organisasjon, oppgaver og virksomhet er regulert i forskrift av 30. november 2001. I medhold av denne forskriften har Politidirektoratet fastsatt reglement for Politihøgskolen for opptak av studenter og ordens- og skikkethetsforskrift for studenter ved Politihøgskolen.

Eksamensreglement for Politihøgskolen og reglement om klage og begrunnelse ved eksamen mv. ved Politihøgskolen er begge fastsatt i medhold av kgl. res. av 2. august 1991. Reglementene videreføres gjennom de fullmakter som er gitt Politidirektoratet i forskrift av 30. november 2001 § 3 om Politihøgskolens organisasjon, oppgaver og virksomhet.

Etter overgangen fra etatskole til høgskole omfattes ikke studentene i grunnutdanningen av taushetspliktreglene i politiloven § 24 og straffeprosessloven § 61a første ledd. Politilovens regler om bistillinger og edrulighet, jf. § 22 annet ledd og § 23, har ikke gyldighet for studenter i grunnutdanningen.

9.3 Arbeidsgruppens forslag

Arbeidsgruppen foreslår å lovfeste hovedprinsippene om Politihøgskolens organisasjon, oppgaver og virksomhet, samt studentenes rettigheter og plikter. Arbeidsgruppen fant det hensiktsmessig at reglene om Politihøgskolen bør bygge på prinsippene i sentrale bestemmelser i lov om universiteter og høgskoler av 12. mai 1995 nr. 22 (universitetsloven).

Arbeidsgruppen foreslo at disse bestemmelsene samles i ett kapittel i politiloven. Dermed vil grunnprinsipper og hovedbestemmelser fremstå som et helhetlig og systematisk oppbygd regelverk. Det foreslås at reglene utdypes nærmere i forskrifter. Arbeidsgruppen er bevisst at det foreslåtte kapittelet har fått et stort tekstlig volum sett i forhold til den øvrige del av loven. Dette anses imidlertid hensiktsmessig, for å sikre en forsvarlig retts-

lig forankring av de organisatoriske og rettssikkerhetsmessige sidene ved høgskolens virksomhet.

Arbeidsgruppen understreker at reglene også skal bidra til å sikre at de studentene som uteksamineres fra Politihøgskolen, har den faglige og holdningsmessige standard som kreves for å utøve polititjeningen på en forstandig og samfunnsgagnlig måte.

Nærmere om de enkelte bestemmelser:

Arbeidsgruppen foreslår at hovedprinsippene i forskrift av 30. november 2001 om høgskolens organisasjon, oppgaver og virksomhet blir lovfestet i ny § 24a om organisasjon og oppgaver, samt at utfyllende regler hjemles i forskrift.

Arbeidsgruppen foreslår at kun hovedprinsippene om opptak lovfestes i ny § 24b om opptak, og at nærmere formelle og materielle regler gis i forskrifts form.

Det foreslås en ny § 24c om undervisning, grader, eksamener og vitnemål. I tråd med forslagene til endringer som nevnt over i § 24a, foreslo arbeidsgruppen en endring i forhold til gjeldende rett ved at kompetansen til å fastsette rammeplaner legges til departementet. Arbeidsgruppen bemerket imidlertid at det vil være naturlig at denne kompetansen, som i dag, delegeres til Politidirektoratet.

Reglene om utvisning, bortvisning og utestegning foreslås lovfestet i ny § 24d. Arbeidsgruppen foreslo at utvisningsvedtak og vedtak om å ikke utstede vitnemål på grunn av manglende skikkethet hjemles i lov.

Det foreslås å lovfeste at studenter i videreutdanning eller i høyere grads studier under visse vilkår skal kunne bortvises fra studiet for inntil ett år, og i spesielle tilfelle inntil tre år.

Endelig foreslår arbeidsgruppen ny § 24e om alminnelig tjenesteregler, edrulighet, bierverv og taushetsplikt. Det foreslås en endring i forhold til gjeldende rett ved at taushetsplikten for studenter i grunnutdanningen lovfestes.

9.4 Høringsinstansenes syn

Søndre Buskerud politidistrikt uttaler at forslaget viser at det her er tenkt på studenter ved grunnutdanningen, og at øvrige studenter, som er tilsatt ved annet tjenestested og som er inne til etter- og videreutdanning, ikke er nevnt. Politidistriktet påpeker at det bør kort tas inn i teksten hva som gjelder for disse.

Sør-Trøndelag politidistrikt uttaler at de ser det er behov for å få et lovgrunnlag på plass for Politihøgskolen, men at de er i tvil om det skal være en

del av politiloven eller om det skal være en egen lov.

Norsk tjenestemannslag fremhever at de ikke ser nødvendigheten av at hele dette kapittelet skal omhandle Politihøgskolen, og at dersom det er nødvendig med en lovhjemmel for høgskolen kan dette håndteres med en enkelt lovtekst, samt forskrifter som detaljstyrer dette.

Salten politidistrikt, Østfold politidistrikt og Politiets fellesforbund uttaler at de støtter forslaget om å lovfeste i politiloven hovedprinsippene om Politihøgskolens organisasjon, oppgaver og virkeområde, samt studentenes rettigheter og plikter.

Oslo politidistrikt skriver at de i utgangspunktet ikke har innvendinger mot hovedprinsippene i forslaget. De understreker nødvendigheten av å kunne innhente opplysninger om søkeres tidligere forhold, og at også forhold som er henlagt mv. kan vektlegges. De understreker videre behovet for fortløpende å kunne vurdere studenters skikkethet til å være polititjenestemann, og fremhever at kravene her må være vesentlig høyere enn for studenter ved andre lærersteder.

Rogaland politidistrikt fremholder at ved at Politiskolen har blitt endret til en høgskole, bør loven bringes i samsvar med virkeligheten.

Politiets fellesforbund studentlag uttaler at å lovfeste hovedprinsippene om Politihøgskolens organisasjon, oppgaver og virksomhet, samt studentenes rettigheter og plikter er svært ønskelig og godt mottatt av studentlaget. Det bemerkes at reglene må utdypes ytterligere i forskrifter. Når det gjelder organisasjon og oppgaver skriver studentlaget at det er ønskelig å supplere med et punkt om medbestemmelse/rett til å uttale seg gjennom studentenes talerør. Når det gjelder den foreslåtte bestemmelsen om opptak skriver studentlaget at det er viktig at uriktige anmeldelser ikke skal kunne ødelegge en skikket søkers muligheter. De skriver at det vil være av stor viktighet for søker at denne informasjonen behandles på en riktig og rettferdig måte. Når det gjelder den foreslåtte bestemmelsen om undervisning, grader, eksamener og vitnemål skriver de at for å sikre at klagerens besvarelser blir sensurert i tråd med sine medstudenter, ønsker studentlaget at teksten endres fra «om mulig» til «skal». Studentlaget skriver videre at de mener at skolen har en plikt overfor studentene til å sørge for at deres sensur kommer eksaminanten i hende innen rimelig tid (tre uker). Endelig skriver studentlaget at når det gjelder den foreslåtte bestemmelsen om utvisning, bortvisning og utestegning ønsker studentlaget en gjennomgang av skikkethetsnemndens sammensetning for å sikre studentenes rettsikkerhet.

9.5 Departementets vurderinger

9.5.1 Innledning

Politihøgskolen står i en særstilling ved at den er underlagt Justisdepartementet, mens de andre offentlige høyskolene er omfattet av universitetsloven og underlagt Utdannings- og forskningsdepartementet. Etter overgangen fra etatskole til høyskole finner departementet det hensiktsmessig at sentrale bestemmelser om Politihøgskolens organisering og virksomhet, samt studentenes rettigheter og plikter hjemles direkte i lov. Dette vil også skape større likhet med høyskoleverket ellers. Likeledes fremme rettsikkerhet, forutberegnlighet og klarhet for studentene. Kvalitetsreformen innenfor universitets- og høyskolesektoren kan også sies å gi kvalitative føringer hva angår rettsgrunnlaget for både institusjonelle forhold og studentenes rettsvern.

Departementet har funnet det hensiktsmessig at bestemmelsene om Politihøgskolen gis i et eget kapittel for å gi et samlet og helhetlig regelverk. Departementet er klar over at kapittelet slik det foreslås kan synes langt sammenlignet med loven for øvrig. For å gi Politihøgskolen en forsvarlig rettslig plattform finner man det imidlertid nødvendig å lovfeste de sentrale bestemmelsene om høyskolen, og at reglene utdypes nærmere i forskrifter. Både hensynet til å gi et helhetlig og klart regelverk, samt ønsket om å skape større likhet med de øvrige høyskolene tilsier at de foreslåtte bestemmelsene innføres i politiloven. Det er tatt utgangspunkt i sentrale bestemmelser i universitetsloven. Etter departementets vurdering er arbeidsgruppens forslag til ny § 24c (Undervisning, grader, eksamener og vitnemål) allerede dekket av universitetsloven § 46 nr. 4 og 5 og §§ 49–54, slik at dette forslaget ikke følges opp. Dette medfører at nummereringen av de nye bestemmelsene er tilsvarende forrykket i forhold til arbeidsgruppens forslag.

Regelverket skal både ivareta hensynet til klarhet, forutberegnlighet og studentenes rettsikkerhet. Departementet vil understreke at reglene også skal sikre de grupper som studentene har med å gjøre med i sin praktiske opplæring, like godt vern som det som gjelder i forhold til profesjonelle utøvere på de aktuelle yrkesområdene.

Etter at arbeidsgruppen har levert sin rapport er Justisdepartementet blitt kjent med at universitets- og høyskoleloven er endret slik at Kongen helt eller delvis kan gi loven anvendelse på andre statlige høyskoler enn de som tradisjonelt har vært omfattet. Utdannings- og forskningsdepartementet sendte 5. desember 2003 på høring et forslag om at

delene av loven skal gjelde for Politihøgskolen. Høringsfristen er 5. mars 2004. I det arbeidet med revisjon av politiloven og forskriften har gått parallelt har det vært mulig å se bestemmelsene i sammenheng og dermed sikre god samordning av bestemmelsene.

Lovforslaget er nærmere beskrevet i de følgende punktene.

9.5.2 Politiloven § 24a Organisasjon og oppgaver

Departementet har vurdert om det er nødvendig med lovhjemmel for å fastsette regler for Politihøgskolens organisering og virksomhet. Som eier av institusjonen vil staten langt på vei kunne treffe bestemmelser om høyskolens organisering og virksomhet på grunnlag av eierrådighet og privat autonomi. Med bakgrunn i ønsket om å gi et helhetlig og klart regelverk om Politihøgskolen foreslås hovedprinsippene i forskrift av 30. november 2001 om høyskolens organisasjon, oppgaver og virksomhet lovfestet. Utfyllende regler hjemles i forskrift.

I henhold til gjeldende rett er Politihøgskolen underlagt Justisdepartementet med Politidirektoratet som foresatt myndighet. Det foreslås presisert i loven at Politihøgskolen er underlagt Justisdepartementet. Til forskjell fra de øvrige offentlige høyskolene er Politihøgskolen altså ikke underlagt Utdannings- og forskningsdepartementet. Finner man det hensiktsmessig kan denne kompetansen i ettertid delegeres til Politirektoratet. Kompetansen til å utnevne styret foreslås i tråd med situasjonen i dag fortsatt tillagt departementet.

Departementet foreslår at det i bestemmelsen fastslås at styret er institusjonenes øverste organ, med avgjørelsesmyndighet og tilsynsansvar.

Kompetansen til å gi forskrifter bør i utgangspunktet tilligge departementet.

9.5.3 Politiloven § 24b Opptak

Departementet foreslår at kun hovedprinsippene i dagens opptaksreglement lovfestet, og at nærmere regler om opptak hjemles i forskrift. Dette innebærer at opptaksnemndas sammensetning, funksjonstid og lignende, samt de formelle krav for opptak, behandling av søknadene og opptaket fortsatt hjemles i reglementet i form av forskrift. Det understrekes imidlertid at spørsmålet om hva som skal utgjøre formelle krav for opptak er av stor utdanningspolitisk betydning og derfor må tillegges departementet.

Den foreslåtte bestemmelsen åpner i tråd med gjeldende opptaksreglement punkt 4.2 for opptak

på særskilt grunnlag. Dette for å kunne vurdere om søkere som ikke oppfyller de formelle utdanningskravene likevel har kvalifikasjoner som gjør dem skikket for tjeneste i politi- og lensmannsetaten. Ordningen har sin bakgrunn i at man ønsker at de tilsatte i politiet skal ha en bred samfunnsmessig sammensetning.

Departementet foreslår videre at man utvider adgangen til å innhente opplysninger som vil kunne ha betydning for om en student er skikket for tjeneste i politi- og lensmannsetaten.

Endelig foreslår departementet et siste ledd om klageadgang som erstatter og er identisk med opp-
taksreglementets punkt 5 om klage.

Det vil trolig være hensiktsmessig at det opp-
nevnes en klagenemnd for grunnutdanning og en
for videreutdanning og høyere grads studier.

9.5.4 Politiloven § 24c Utvisning, bortvisning og utestegning

Studentenes rettsikkerhet, samt behov for klarhet og forutberegnlighet for studentene knyttet til reglene om utvisning og utestegning fra Politihøgskolen tilsier at reglene hjemles i lov.

Departementet foreslår at den rettslige plattformen for skikkethetsvurderingen og beslutning om utvisning, som per i dag er regulert i ordens- og skikkethetsforskrift for studenter ved Politihøgskolens grunnutdanning, lovfestes. Utvisning eller nek-
telse av å utstede vitnemål med grunnlag i uskikkethet for yrket, representerer en meget inngripende reaksjon overfor vedkommende student. Virkningen vil være at grunnutdannelsen ikke ferdigstilles, og at man for alle praktiske formål blir varig utestengt fra politi- og lensmannsetaten. Legalitetsprinsippet tilsier derfor at utvisningsvedtak og vedtak om å ikke utstede vitnemål på grunn av manglende skikkethet bør hjemles i lov.

Det foreslås at studenter under grunnutdanning og i videreutdanning eller i høyere grad studier som gjør seg skyldig i fusk eller forsøk på fusk, kan henholdsvis utvises eller bortvises for inntil ett år.

Det foreslås å lovfeste at studenter i videreutdanning eller i høyere grads studier under visse vilkår skal kunne bortvises fra studiet for inntil ett år, og i spesielle tilfelle inntil tre år.

9.5.5 Politiloven § 24d Alminnelig tjenesteregler, edrulighet, bierverv og taushetsplikt

Det foreslås en endring i forhold til gjeldende rett ved at taushetsplikten for studenter i grunnutdanningen lovfestes. Denne taushetsplikten er i dag forankret i ordens- og skikkethetsreglementet. Et realistisk og praksisnært profesjonsstudium for politiykrket krever at studentene både får innsyn i taushetsbelagt informasjon og undervises i taushetsbelagte tema knyttet til enkeltstående saker eller til politiets arbeidsmetoder i sin alminnelighet. Studenter som i undersvingingen får kunnskap om taushetsbelagte opplysninger er etter gjeldene regelverk ikke underlagt noen lovbestemt taushetsplikt, og vil følgelig heller ikke kunne straffeforfølges i henhold til straffebestemmelsene i straffeloven § 121 dersom de bringer opplysningene videre. Studenter i praksisperioden er imidlertid likestilt med øvrige polititjenestemenn. Studenter under videreutdanning og i høyere grads studier vil som hovedregel være tilsatt i politi- og lensmannsetaten. Dermed vil de være undergitt tjenestemessig taushetsplikt også mens de er studenter. Imidlertid opptas det også studenter med annen profesjonstil-
knytning på de videregående nivåene. I fremtiden må innslaget av slike studenter forventes å ville øke. Av denne grunn bør taushetspliktreglene i politiloven og straffeloven gis generell gyldighet for alle studenter ved Politihøgskolen, selv om dette skulle medføre en viss dobbeltregulering for de av studentene som allerede har et tilsetningsforhold i etaten. Studenter som bringer opplysningene videre bør kunne straffeforfølges, og ikke kun risikere å bli utvist fra studiet. Departementet foreslår derfor å lovfeste studentenes taushetsplikt.

Politilovens regler om bistilling og edrue-
lighet, jf. § 22 annet ledd og § 23, har som nevnt over i dag ikke gyldighet for studentene i grunnutdanningen. I lys av de strenge krav til objektivitet og vandel som stilles til tjenestemenn i politi- og lensmannsetaten, er det både uheldig og ulogisk at studentene under sitt profesjonsstudium ikke skal være undergitt de samme regler. Det foreslås derfor at de lovbestemte kravene som gjelder for utdannede polititjenestemenn knyttet til bierverv og edrue-
lighet også bør gjelde for studentene i grunnutdanningen. De aktuelle bestemmelsene i politiloven vil gjelde direkte for polititjenestemenn som er under videreutdanning eller i høyere grads studier ved Politihøgskolen

10 Forslag om endringer i politiloven § 25 (politioppsyn ved arrangement)

10.1 Gjeldende rett

Politiloven § 25 regulerer politiets adgang til å pålegge arrangører helt eller delvis å dekke utgiftene til særlig politioppsyn. Av bestemmelsens overskrift synes å fremgå at den er avgrenset til å gjelde for «offentlige arrangementer». Begrepet «offentlige» kan virke noe begrensende, idet bestemmelsen ikke utelukkende tar sikte på arrangementer som er av offentlig karakter eller som finner sted på offentlig sted. Dette fremgår for så vidt også av bestemmelsen selv, der det innledningsvis fremgår at den gjelder ved «allment tilgjengelige sammenkomster eller tilstelninger...».

Det fremgår av Ot.prp. nr. 22 (1994–1995) om lov om politiet at departementet ønsker å videreføre en hjemmel for å kunne pålegge arrangøren av festivaler, konserter, idrettsstevner og lignende å betale for ekstra politioppsyn når slikt oppsyn er nødvendig av ordensmessige grunner. Av hensyn til ytringsfriheten gjøres det unntak for arrangementer som representerer en direkte bruk av demonstrasjons- og forsamlingsfriheten. Etter departementets syn burde refusjonen omfatte utgifter til oppsyn i arenaen eller lokalet og i den umiddelbare nærhet. Mer avledede følger, som for eksempel regulering av økt trafikk over et større område som berøres, bør falle utenfor.

I rundskriv av 25. juli 1997 fra departementet er det presisert at refusjonsadgangen er begrenset til å gjelde utgifter som knytter seg til ordensrelaterte oppgaver i forbindelse med arrangementet. På bakgrunn av en klagesak hadde departementet nektet politiet å ta refusjon for utgifter til mannskaper som var innkalt for å drive narkotikaspaning under et arrangement. Det fremgår videre, at i de tilfellene hvor det jevnlig, for eksempel på samme tid hvert år, holdes arrangementer som vil kreve særskilt politioppsyn, bør det tas hensyn til dette ved politiets planlegging av virksomheten. Tjenesten bør her legges om for det aktuelle tidsrommet, og politiet bør vurdere slike løsninger før det fremsettes krav om refusjon overfor arrangøren.

Det er politiet som avgjør om det er nødvendig med særlig politioppsyn. De polititjenestemennene som utfører dette vaktholdet står under ordinær ledelse av politiet og har ikke noe arbeidsforhold til vedkommende arrangør.

Ved arrangementet Glopperock 98 hadde politiet krevd refusjon av arrangøren for utgifter til ordenstjeneste for tidsrommet lørdag kl. 20.00 til søndag kl. 04.00, til tross for at arrangementet først fant sted søndag kl. 13.00 – 1900. Justisdepartementet hadde lagt til grunn i klagesaken, at refusjonskravet lå innenfor det som politiloven § 25 ga adgang til. Saken ble klaget inn for Sivilombudsmannen i 2000, og ombudsmannen har i sitt avsluttende brev 10. oktober 2002 uttalt blant annet:

«Spørsmålet blir etter dette om det også ligger begrensninger på hvilket tidsrom politiet kan søke refusjon for særlige utgifter til politioppsyn. Ordlyden i § 25, der det heter at det kan kreves refusjon der det «er påkrevd med særlig politioppsyn ved allment tilgjengelige sammenkomster» kan tolkes slik at det er oppsyn i tilknytning til selve arrangementet som omfattes av refusjonsadgangen. Forarbeidene og Justisdepartementets rundskriv fra 1997, synes også å være knyttet til selve avviklingen av det arrangementet det søkes tillatelse til. Jeg viser til de ovennevnte sitater der det heter at oppsynet skal gjelde «i lokalet», «på arenaen», i «direkte forbindelse med arrangementet» og «i umiddelbar tilknytning til arrangementsstedet». Dette indikerer at det ikke er tilstrekkelig at det er en årsakssammenheng mellom behovet for politioppsynet og arrangementet, men at det må være en mer kvalifisert, umiddelbart tilknytning. Jeg er enig med departementet i at loven i utgangspunktet ikke er til hinder for å kreve refusjon noen tid forut for det refusjonspliktige arrangement. Den nærmere avgrensingen må bero på en konkret vurdering av den saklige tilknytning og den tidsmessige og geografiske nærhet til selve arrangementet.

Slik jeg ser det, taler de beste grunner for at politioppsyn som tidsmessig ikke står i direkte forbindelse til arrangementet, slik som i denne saken, blir sett på som en avledet følge. En slik tilknytning må stå i samme stilling som regulering av økt trafikk og andre ordensrelaterte oppgaver over et større område, som etter forarbeidene blir betegnet som en mer avledet følge som faller utenfor refusjonsordningen.»

Sivilombudsmannen konkluderte:

«Min konklusjon blir etter dette at de beste grunner taler for at ordenstjenesten i Sandane

sentrum natten før søndagens arrangement faller på siden av det § 25 er ment å omfatte. Denne tjenesten må kunne karakteriseres som en «avledet følge» som det ikke skal kunne kreves refusjon for etter politiloven § 25. Jeg vil anbefale at departementet (eventuelt Politidirektoratet) vurderer saken på ny og legger denne lovforståelsen til grunn. Jeg ber om å bli holdt orientert om den videre oppfølging av saken.»

Politidirektoratet har i rundskriv til politimestrene 20. februar 2002 presisert adgangen til å kreve refusjon etter politiloven § 25 i tråd med Sivilombudsmannens uttalelse.

10.2 Arbeidsgruppens forslag

Arbeidsgruppen foreslår at bestemmelsens overskrift om «særlig politioppsyn ved offentlige arrangementer» endres til «særlig politioppsyn ved allment tilgjengelige arrangementer». Dette vil bringe overskriften mer i samsvar med ordlyden i bestemmelsen, som omhandler «allment tilgjengelige sammenkomster eller tilstelninger...». Forslaget er kun en redaksjonell endring, og innebærer ingen realitetsendring.

Arbeidsgruppen foreslår at det fremgår uttrykkelig av bestemmelsen at refusjon av utgifter til særskilt politioppsyn kun kan kreves for polititjeneste som geografisk og tidsmessig har tilknytning til det refusjonspliktige arrangementet.

10.3 Høringsinstansenes syn

Få høringsinstanser har uttalt seg særskilt om forslaget til endringer i politiloven § 25.

Salten politidistrikt skriver at de støtter at rekkevidden av bestemmelsen klargjøres i loven i tråd med Sivilombudsmannens forståelse. De skriver videre at det samme gjelder harmoniseringen av

teksten i overskriften til paragrafen og selve lovteksten.

10.4 Departementets vurderinger

Etter departementets vurdering, er det naturlig at overskriften til § 25 endres i tråd med arbeidsgruppens forslag slik at den bringes i samsvar med bestemmelsens ordlyd. Departementet foreslår i likhet med arbeidsgruppen at bestemmelsens overskrift om «særlig politioppsyn ved offentlige arrangementer» endres til «særlig politioppsyn ved allment tilgjengelige arrangementer». Dette vil bringe overskriften mer i samsvar med ordlyden i bestemmelsen, som omhandler «allment tilgjengelige sammenkomster eller tilstelninger...». Dette er kun en redaksjonell endring og innebærer ingen realitetsendring.

Departementet finner videre at rekkevidden av bestemmelsen bør klargjøres i loven i tråd med Sivilombudsmannens forståelse av bestemmelsen.

Departementet foreslår at det fremgår uttrykkelig av bestemmelsen at refusjon av utgifter til særskilt politioppsyn kun kan kreves for polititjeneste som geografisk og tidsmessig har tilknytning til det refusjonspliktige arrangementet. Selv om dette fremgår nokså uttrykkelig av bestemmelsens forarbeider og er presisert i rundskriv både fra departementet og Politidirektoratet, kan det være hensiktsmessig at disse begrensningene fremgår direkte av bestemmelsen.

En tilsvarende bestemmelse var gitt i den tidligere politilov § 27, og departementet hadde gjennom praktiseringen av bestemmelsen lagt vekt på å begrense omfanget av politiinnsatsen som gikk inn under ordningen. Adgangen til å kreve refusjon var begrenset til det politioppsynet som sto i direkte forbindelse med arrangementet og departementet hadde tolket bestemmelsen slik at det kun er utgifter til politioppsyn i form av ordens- og trafikktiltjeneste i umiddelbar tilknytning til arrangementsstedet, som kan gjøres refusjonspliktig.

11 Administrative og økonomiske konsekvenser

11.1 Politiloven § 9 Inngrep overfor berusede personer

I følge «Politiarrestprosjektet» har 38 personer dødd i norske politiarrester i løpet av de siste 10 årene. Et flertall av disse døde av forgiftninger, som oftest alkoholforgiftning. Alkohol var også en medvirkende faktor ved flere av de andre dødsfallene. Etter en gjennomgang av dødsfallene og vurdering av tilgjengelige tall fra Danmark, antar arbeidsgruppen at antall dødsfall i norske politiarrester kan reduseres betydelig.

I Danmark skal alle «spirituspåvirkede personer» som innbringes undersøkes av lege før de plasseres i arrest, jf. punkt 3.2.2.1 ovenfor. Denne ordningen trådte i kraft 1. august 2001, og også før dette ble relativt mange tilsett av lege. Tall fra Danmark viser at i 1996 ble 26,8 % av de «spirituspåvirkede» undersøkt av lege, og 16 % av de undersøkte ble sendt videre til sykehus. I 2001 ble 81,5 % undersøkt av lege, mens bare 3,6 % av de undersøkte ble sendt til sykehus.

I Norge innsettes ca. 66.000 personer i politiarrester hvert år. Dersom den danske ordningen innføres i Norge, vil minst ca. 14 – 15.000 personer måtte tilses av lege hvert år. De fleste innbringelsene skjer i sammenheng med «fyll» i helgene, og tilleggsbelastningen for legevakten vil da bli betydelig.

Dersom den andelen som blir innlagt i sykehus fra politiarrestene i Norge blir like stor som i Danmark, antar arbeidsgruppen at ca. 550 – 2.400 personer vil bli overført til sykehus hvert år (henholdsvis 3,6 % og 16 % av 15.000 av de som skal ha legetilsyn).

Med hensyn til de økonomiske konsekvensene uttaler Politiarrestprosjektet blant annet:

«Med et volum på undersøkelse av samtlige innbrakte på beruselsesgrunnlag (ca. 15 000 innbrakte), er det antatt en årlig kostnad på ca. 10 mill. kroner, jf. pkt 5.2.5. Dette antall er etter gruppens vurdering trolig for høyt, idet et stort antall personer antas innbrakt primært etter bestemmelser om offentlig uorden i beruset tilstand. Gruppen vil anta at et riktigere estimat er ca. 7 500 undersøkelser pr. år. Dette vil utgjøre en årlig kostnad på ca. 5 mill. kroner»

Politiarrestprosjektet uttaler videre:

«Gruppen mener at økonomibelastningen vil ligge på helse- og sosialbudsjettet, og at det beskrevne legetilsyn ikke skal belaste politiets utgiftskapittel.»

Etter arbeidsgruppens forslag skal innbrakte personer, som på grunn av beruselse er ute av stand til å ta vare på seg selv eller redegjøre for seg, vurderes overført til sykehus mv. Dersom det er grunn til å tro at den innbrakte har betydelig kroppsskade eller indre skade eller helsetilstanden for øvrig er slik at helsetilsyn anses nødvendig, skal politiet straks tilkalle lege eller annet helsepersonell.

I følge rapporten fra Politiarrestprosjektet innbringes ca. halvparten av de berusede på grunn av ordensforstyrrelse, og ikke på grunn av beruselsen i seg selv. Selv om også disse selvsagt kan være i en slik forfatning at legetilsyn er absolutt påkrevd, tar ikke lovforslaget primært sikte på denne gruppen. Lovforslaget tar hovedsakelig sikte på dem som innbringes på grunn av selve beruselsen, og det er blant denne gruppen man vil finne personer som har behov for legetilsyn. Men også blant denne gruppen kan det være personer som ikke anses for å være i en slik tilstand at legetilsyn er nødvendig. Det kan for eksempel være at den innbrakte kan gjøre rede for seg på en grei måte og at det ikke er noen indikasjoner for øvrig på at han trenger legetilsyn. Det kan derfor være flere faktorer, som enten alene eller samlet, gjør det forsvarlig å konkludere med at den berusede ikke trenger legetilsyn.

Det er vanskelig å fastslå hvilke økonomiske konsekvenser lovforslaget vil få, men arbeidsgruppen antar, i likhet med Politiarrestprosjektet, at antall innbrakte som trenger legetilsyn, ikke vil være høyere enn 7.500 personer årlig. Etter arbeidsgruppens vurdering vil antallet trolig være noe lavere. Det må derfor legges til grunn at merkostnadene vil kunne beløpe seg til nær 5 mill. kroner i året.»

Arbeidsgruppen antar at forslaget også vil få økonomiske konsekvenser for politiet. Politiarrestprosjektet synes hovedsakelig å ha beregnet de direkte utgiftene til legetilsyn mv. som umiddelbart vil ramme helsesektoren. Etter arbeidsgruppens vurdering vil imidlertid forslaget også bety økte

omkostninger for politiet blant annet ved behov for innkalling av ekstramannskaper. Ikke minst gjelder dette i politidistriktene utenfor storbyene, der ekstra mannskaper vil måtte innkalles for å ta dekke behovet for skjerpet tilsyn i arrestene eller transportering av innbrakte til sykehus mv. Det vil etter omstendighetene ikke være forsvarlig at den vakt-havende politipatruljen skal avslutte sitt primæroppdrag for å holde vakt over den innbrakte i arresten eller for å frakte ham til sykehus eller liknende.

Etter arbeidsgruppens vurdering vil de totale omkostningene ved forslaget trolig beløpe seg til 7 mill. kroner i året.

Enkelte av høringsinstansene viser til at forslagene til endringer vil medføre både økonomiske og administrative konsekvenser, men at det er for tidlig å si noe om hvor store disse konsekvensene vil bli. Andre høringsinstanser viser til at dette ikke er noe nytt for politiet og at endringene i politiloven ikke vil medføre økonomiske og administrative konsekvenser.

Det er grunn til å understreke at en reduksjon av antall dødsfall i politiets arrest, vil ha betydelige, positive samfunnsmessige konsekvenser i til-

legg til at konsekvensene for de innbrakte og deres pårørende ikke kan måles.

11.2 Kapittel IV a Politihøgskolen, organisasjon, opptak, oppgaver, utvisning mv.

Bestemmelsene i §§ 24 a- 24 d fører til at forskrifter om Politihøgskolen må revideres.

11.3 Konsekvenser av øvrige forslag om endringer

Arbeidsgruppen kan ikke se at øvrige av de foreslåtte endringer vil medføre noen administrative eller økonomiske konsekvenser. Arbeidsgruppen forutsetter i relasjon til politiloven § 19, at en eventuell endring fra embete som politimester til tjenestemannstilling i annen stillingsbetegnelse for politimestrene i direktoratet, ikke blir iverksatt før åremålsperioden utløper for de som innehar embetene i dag eller dersom noen fratrer.

12 Merknader til de enkelte bestemmelsene

Til § 9

Om bakgrunnen for endringene vises det til punkt 3 foran.

Etter lovforslaget går det nå klarere frem enn i dag at politiet har plikt til straks å vurdere overføring til sykehus mv. I forhold til kriteriet «beruselse» i § 9 *fjerde ledd første punktum* kan denne skyldes både inntak av alkohol, narkotika og medikamenter og rus som skyldes blanding av disse. Det er ikke tilstrekkelig til å utløse krav på helsetilsyn at den innbrakte er beruset. Plikten til å sørge for helsetilsyn oppstår først dersom personen enten er «ute av stand til å ta vare på seg selv» eller «å gjøre rede for seg». Dette tilstandskriteriet må vurderes ut fra en konkret vurdering, men terskelen for overføring bør ikke settes for høyt. Departementet har utformet fjerde ledd første punktum slik at det nå klart fremgår at politiet «straks» skal vurdere om den innbrakte må overføres til sykehus, legevakt e.l. Dersom politiet kommer til at overføring skal finne sted, skal dette gjennomføres «umiddelbart». Det er ingen automatikk i at personen overføres selv om personen oppfyller tilstandskriteriet. Politiet må vurdere konkret om overføring skal finne sted. I denne vurderingen må det legges stor vekt på formålet med bestemmelsen, som er å hindre at innbrakte berusede personer påføres helseskade under oppholdet i arresten. Dersom politiet er i tvil om overføring er nødvendig, bør overføring skje for sikkerhets skyld. Dersom tilstandskriteriet i fjerde ledd første punktum er oppfylt og overføring ikke foretas, følger det av *fjerde ledd annet punktum* at vedkommende skal ha legetilsyn ved innsettelsen i arresten. Det bemerkes i forhold til arbeidsgruppens forslag at det er gjort øvrige mindre språklige endringer i fjerde ledd, uten at dette innebærer realitetsendringer.

Paragraf 9 *femte ledd* viser til ulike mer alvorlige skader, og slik at politiet straks skal tilkalle lege eller annet helsepersonell dersom det anses nødvendig å vurdere vedkommendes helsetilstand. Skjellettskader er ment å falle inn under «betydelig kroppsskade». Med «helsetilstanden for øvrig» menes forhold som ikke direkte faller inn under de ulike oppregnede skadene, men som er av en slik karakter at legetilsyn er nødvendig. Hvis det er noe ved innbringelsen som gir grunn til å tro at ved-

kommende kan være påført de aktuelle skader, skal politiet straks tilkalle lege eller annet helsepersonell.

Kriteriet «grunn til å tro» inneholder to elementer; dels må det foreligge et faktisk grunnlag som kan si noe om hvorvidt vedkommende faller inn under skadebegrepet, og dels må disse faktiske omstendighetene med en viss grad av sannsynlighet indikere at skadekriteriet er oppfylt. Med «grunn til å tro» kreves ikke at det er sannsynlighetsovervekt, det er tale om en betydelig lavere grad av sannsynlighet. De reelle hensyn tilsier også at kriteriet praktiseres liberalt. Det vises også til øvrige bestemmelser i politiloven som anvender det samme uttrykket, se for eksempel § 13 fjerde ledd og § 23 første ledd annet punktum. Dersom den innbrakte selv gir uttrykk for å ha smerter bør hovedregelen være at lege kontaktes, se også § 9 syvende ledd.

Dersom det er grunn til å tro at en innbrakt har hodeskade, indre skade eller betydelig kroppsskade, skal politiet straks tilkalle lege eller annet helsepersonell. Det samme gjelder dersom helsetilstanden for øvrig er slik at helsetilsyn anses nødvendig. Vilkåret om at «helsetilsyn anses nødvendig» skal ikke praktiseres strengt. Det presiseres at vilkåret om at «helsetilsyn anses nødvendig» kun knytter seg til skadealternativet «helsetilstanden for øvrig» og ikke de øvrige skadealternativer. Videre understrekes det at selv om helsetilstanden til den innbrakte ved innbringelsen ikke er av en slik karakter at helsetjenesten må kontaktes, kan tilstanden forverre seg slik at helsetjenesten må kontaktes. Politiet har i slike tilfeller plikt til å kontakte helsetjenesten.

I § 9 *sjette ledd* er nærmere krav til «skjerpet tilsyn» regulert. I kravet om at vedkommende skal ha «skjerpet tilsyn» ligger at politiet må ha vedkommende under en form for kontinuerlig overvåking. Dette innebærer at politiet må være tilstede i arrestlokalet (ikke nødvendigvis inne i cellen) eller at vedkommende er under kontinuerlig elektronisk overvåking, slik at politiet har mulighet til å følge med på den innbraktes tilstand. Formålet med skjerpet tilsyn er at politiet kan gripe inn umiddelbart dersom den innbraktes tilstand forverrer seg eller det av andre grunner er behov for kontroll av vedkommende. Det skjerpede tilsynet må etableres

slik at det ikke oppstår perioder der ingen har kontroll med vedkommende – verken fysisk eller elektronisk. Hvordan dette skjerpede tilsynet skal iverksettes vil bero på situasjonen og hva slags form for tilsyn som vil være mest hensiktsmessig i det enkelte arrestlokalet.

I § 9 *syvende ledd* går departementet inn for å lovfeste den innbraktes rett til at det formidles kontakt med helsetjenesten dersom vedkommende ber om det. Politiet skal i et slikt tilfelle ikke foreta en vurdering av behovet for at helsetjenesten skal kontaktes. Når det gjelder psykisk syke vises det til politiloven § 12.

Til §§ 17a, 17b og 17c

Bestemmelsene i §§ 17a, 17b og 17c samles i et nytt kapittel III A (Politiets sikkerhetstjeneste. Organisering og oppgaver). Endringen medfører ikke realitetsendringer i forhold til gjeldende rett.

Til § 18

Av § 18 *første ledd første punktum* fremgår det at kravet til plettfri vandel også omfatter de som tilsettes i Politidirektoratet. Endringen innebærer ingen realitetsendring, men er kun en redaksjonell endring i forbindelse med at nåværende § 24a foreslås opphevet.

Videre er begrepet «politi- og lensmannsetaten» endret til «politiet». Denne begrepsbruk er foreslått i Ot.prp. nr. 43 (2003–2004) Om lov om endringer i rettergangslovgivningen mm. (organiseringen av den sivile rettspleie på grunnplanet), se punkt 6.4.4. Disse to lovforslagene må koordineres i den videre behandlingen, slik at begrepsbruken stemmer overens.

I § 18 *første ledd annet punktum* er det fastsatt at kravet om norsk statsborgerskap kun er en forutsetning for tildeling av «alminnelig» politimyndighet. Videre er det i § 18 *første ledd annet punktum* presisert at vedkommende må være norsk «statsborger», uten at dette medfører noen realitetsendring. Etter § 18 *annet ledd* fastsetter departementet krav for tilsetting i stillinger tillagt alminnelig politimyndighet. Nåværende § 18 tredje ledd oppheves, men videreføres i § 20 sjette ledd.

Til § 19

Paragrafens tittel er justert for å markere at paragrafen også inneholder en bestemmelse om oppsigelse, se nærmere i fjerde ledd.

Første til tredje ledd regulerer ulike sider av tilsettingen for ledende stillingskategorier innen politiet. Om vedkommende stilling er embete eller tje-

nestemannsstilling, om tilsettingen skal være på åremål, eventuell gjentakelse av åremålstilsetting og hvem som er tilsettingsmyndighet. Paragrafen benytter uttrykksmåten «beskikke» når noen tilsettes av Kongen i statsråd uten å bli embetsmenn. Uttrykket «utnevning» betegner tilsetting som embetsmann.

Annet ledd første punktum slår fast at både assisterende politidirektør og politimestere i politidistriktene skal tilsettes på åremål for inntil 6 år. Bestemmelsen forutsetter at assisterende politidirektør er tjenestemann og at politimestrene i politidistriktene er embetsmenn. Bestemmelsen bygger ikke på noen bestemt forutsetning om hvorvidt det skal være én assisterende politidirektør eller flere. Etter *annet punktum* kan en åremålstilsetting etter begge alternativer i første punktum gjentas med ytterligere en periode på 6 år. Gjentakelse av tilsettingen kan bare skje etter utlysning. *Tredje punktum* slår fast at visepolitimestrene i politidistriktene utnevnes som embetsmenn.

Tredje ledd første punktum er en alminnelig bestemmelse om tilsettingsmåten for sjefene for politiets særorganer. Ved at disse beskikkes av Kongen på åremål for inntil 6 år, harmoniseres tilsettingsmåten for disse sjefene. På samme måte som etter annet ledd annet punktum kan en åremålstilsetting gjentas med ytterligere en periode på 6 år. *Tredje punktum* er en særbestemmelse om tilsettingsmåten for sjefen for ØKOKRIM, som utnevnes som embetsmann.

Fjerde ledd viderefører særbestemmelsen i politiloven § 19 tredje ledd annet og tredje punktum om oppsigelse og krav på lønn i den forbindelse for sjefen for Politiets sikkerhetstjeneste.

Etter *femte ledd* kan Kongen fastsette nærmere bestemmelser om varighet, fornyelse og opphør for åremål etter § 19.

Etter *sjette ledd* kan departementet bestemme at tilsetting i andre stillinger i Politidirektoratet skal skje ved beskikkelse og at andre stillinger i Politiets sikkerhetstjeneste skal være åremålsstillinger.

Til § 20

Paragraf 20 *første ledd første punktum* fastsetter hvem som har alminnelig politimyndighet i kraft av sin stilling. Det er foretatt endringer som følge av at stillingsstrukturen i politi- og lensmannsetaten ble endret med virkning fra 1. august 2002. Denne bestemmelsen er foreslått tilsvarende endret i Ot.prp. nr. 43 (2003–2004) Om lov om endringer i rettergangslovgivningen mm. (organiseringen av den sivile rettspleie på grunnplanet). De to lovforslag må koordineres i den videre behandlingen.

I § 20 *annet ledd annet punktum* er det fastsatt at departementet også kan bestemme at leder og tilsatte i spesialenheten for politisaker og påtalemyndigheten gis politimyndighet.

Av § 20 *femte ledd tredje punktum* følger det at tjenestemannen plikter, så langt tjenesteforholdene på stedet tillater det, å oppgi enten navn eller tjenestenummer, se nærmere punkt 7.4 foran. Begrunnelsen for regelen er at det i enkelte situasjoner kan være legitimt at tjenestemannen ikke ønsker å oppgi navnet sitt.

I § 20 *sjette ledd* er begrepet «politi- og lensmannsetaten» endret til «politi». Det vises til merknadene til § 18.

Til § 24a

Bestemmelsen som foreslås er i stor grad en videreføring av gjeldende rett, og vil i noen grad erstatte bestemmelsene i opptaksreglementet for Politihøgskolen. Dette innebærer at opptaksnemndas sammensetning, funksjonstid og lignende, samt de formelle krav for opptak, regler om søknadsbehandlingen og selve opptaksprosedyren må gis som reglement i form av forskrift. Spørsmålet om hvilke formelle krav som skal stilles for opptak er av stor utdanningspolitisk betydning.

Bestemmelsen fastslår at styret er institusjonens øverste organ, med avgjørelsesmyndighet og tilsynsansvar. Dette innebærer blant annet at styret er tillagt ansvaret for den faglige virksomheten, høgskolens drift, samt for å fastsette fagplaner. Styret utøver sin myndighet på vegne av staten og innenfor de forvaltningsmessige og økonomiske rammer som gjelder for statlige institusjoner.

Når det gjelder studentenes medvirkning vises det til at det i utkast til forskrift om delvis innlemming av Politihøgskolen under universitets- og høgskoleloven er foreslått at universitetsloven § 19 nr 2 gjøres gjeldende for Politihøgskolen.

Til § 24b

Bestemmelsen som foreslås er i stor grad en videreføring av gjeldende rett, og vil i noen grad erstatte bestemmelsene i opptaksreglementet for Politihøgskolen.

Det foreslås ingen realitetsendringer verken når det gjelder hovedregelen om at søkerne må oppfylle visse formelle krav for opptak til grunnutdanningen, eller av innholdet i de formelle kravene. Innholdet i kravet til generell studiekompetanse tilsvarer kravene i universitets- og høgskoleloven § 37 nr 1. Studiets karakter og den profesjon det utdannes for tilsier at det i tillegg til krav om generell

studiekompetanse, må stilles tilleggskrav om statsborgerskap, vandel, alder, fysikk og førerkort, for å fylle de formelle kravene for opptak. Studenter til Politihøgskolens grunnutdanning skal rekrutteres på bakgrunn av en totalvurdering av personlige kvalifikasjoner og modenhet. Momenter som bl.a. dømmekraft, holdninger, rettskaffenhet og kommunikasjonsevne vil bli vektlagt. Det understrekes at opptaksprosessen skal være objektiv og ikke diskriminerende. I lovteksten er det foreslått at kravet til vandel nevnes særskilt selv om dette kravet faller inn under «formelle krav». Dette for å understreke viktigheten av kravet om plettfri vandel, og for at det ikke skal være grunnlag for noe tvil eller åpnes for noen diskusjon om hvilke vandelskrav som stilles.

For å kunne vurdere om søkere som ikke oppfyller de formelle utdanningskravene likevel har kvalifikasjoner som gjør dem skikket for tjeneste i politi- og lensmannsetaten, åpnes det for opptak på særskilt grunnlag. Dette innebærer blant annet at søkere som dokumenterer en realkompetanse, som kan anses likeverdig med generell studiekompetanse, kan tas opp på særskilt grunnlag. Realkompetanse kan blant annet være kunnskaper som er ervervet gjennom yrkespraksis, ubetalt arbeid, organisasjonsarbeid eller etterutdanning. De samme momentene som nevnt under forrige avsnitt om personlige kvalifikasjoner og modenhet vil også gjelde ved opptak på særskilt grunnlag.

Når det gjelder forlaget om utvidet adgang til å innhente opplysninger som vil kunne ha betydning for om en student kan anses skikket for tjeneste i politi- og lensmannsetaten tenker departementet særlig på innhenting av opplysninger om verserende straffesaker, henlagte saker og saker der vedkommende er frifunnet. Selv om saken er blitt henlagt eller vedkommende er blitt frifunnet, kan saksforholdet likevel blottlegge egenskaper hos personen som taler mot at vedkommende betros den tillit, makt og myndighet som er forbundet med politigjerningen.

Det foreslås et siste ledd om klageadgang som erstatter og er identisk med opptaksreglementets punkt 5 om klage. En eventuell klagenemnd oppnevnt av styret vil utøve sin funksjon i medhold av delegasjonsvedtak fra styret. Som ansvarlig organ vil styret likevel kunne omgjøre vedtak både i forkant av klagenemndas behandling eller etter en vurdering av om det skal omgjøre klagenemndas vedtak etter eget tiltak, jf. forvaltningsloven § 35. Med «opptak» i siste ledd mener man både opptak til grunn- og videreutdanning, samt høyere grads studier.

Til § 24c

Politihøgskolen er pålagt ansvar for å vurdere studentenes skikkethet for tilsetninger i politi- og lensmannsetaten. Dette innebærer at høgskolen skal innestå for at de uteksaminerte kandidatene skal være egnet som polititjenestemenn. Skikkethetskravet er satt på bakgrunn av de særlige personlige egenskaper og kvalifikasjoner som polititjenestemenn må være i besittelse av. Både av hensyn til etatens anseelse og det samfunn og de borgere etaten skal tjene, er det viktig at polititjenestemennene kan opptre slik at de får respekt og tillit. Således må de bl.a. være skikket til på en skjønnsom måte å utøve den makt og ivareta de kontrollfunksjoner som yrket krever. Slike personlige egenskaper lar seg best vurdere gjennom iakttakelse av en persons virke og væremåte over tid.

Skikketheten skal vurderes fortløpende under studiet, og hvis en student finnes uskikket skal han/hun utvises med det samme, eventuelt gis anledning til å fullføre siste skoleår. Særlig av hensyn til studenten plikter Politihøgskolen å ta opp til vurdering spørsmål om utvisning av student uten unødige opphold så snart det reises tvil om vedkommende er skikket for tjeneste i politi- og lensmannsetaten. Vedtaket skal fylle forvaltningslovens krav til enkeltvedtak. Avgjørelsen om en student skal utvises fra Politihøgskolen skal tas med bakgrunn i krav til skikkethet for yrket som er gitt i lov og regelverk. Alminnelig fremtreden under utdanningen og opptreden overfor publikum inngår i vurderingen. Det skal foretas en konkret vurdering av den enkelte students personlige kvalifikasjoner og erfaringer. Under vurderingen skal det legges vekt på om studenten viser tilstrekkelig grad av modenhet, ansvars- og pliktfølelse, pålitelighet, ærlighet, selvstendighet, høflighet, selvkontroll, ordenssans og lojalitet.

I bestemmelsen foreslås ulike perioder, disse periodene regnes fra endelig vedtak er truffet. Dette er en type reaksjon som er ment å være mildere og mer nyansert enn utvisning av studenter ved grunnutdanningen. Bortvisning kan begrenses til de områder eller sammenhenger hvor problemadferden forekommer, fra bestemte forelesninger, fra laboratorieundervisning, fra undervisning i sin alminnelighet, fra lesesalene, fra kontorbygningene, fra hele studiet med mer. Formålet med reaksjonen er å beskytte tilsatte og medstudenters arbeidsmiljø, og ikke å straffe vedkommende student. Bortvisning innebærer ikke noe inngrep i retten til å gå opp til eksamen, med mindre bortvisningen gjelder obligatorisk undervisning som er et krav for å kunne gå opp til eksamen. Studenten kan også bortvises fra eksamenslokalet om han eller hun oppfører

seg på en slik måte at det forstyrrer eksamensavviklingen.

Bortvisning kan under gitte omstendigheter innebære den samme praktiske realitet som utestegning, fordi det blir umulig for studenten å fortsette studiet uten adgang til de aktuelle områdene. Dette må selvsagt tas med i vurderingen av om en slik reaksjon skal iverksettes, og i tilfelle hvor omfattende den skal være.

I de tilfeller hvor en student ikke er villig til å respektere et bortvisningsvedtak, kan Politihøgskolen bli nødt til å vedta fullstendig utestegning fra studiet. Slik utestegning bør imidlertid være siste utvei. Heller ikke utestegning fra studiet innebærer tap av retten til å gå opp til eksamen.

Vedtak om utvisning, bortvisning og utestegning er enkeltvedtak og kan påklages etter forvaltningslovens regler. Departementet er klageinstans, men denne myndigheten kan eventuelt delegeres til Politidirektoratet. Etter forvaltningsloven § 34 skal klageinstansen prøve alle sider av vedtaket, både rettsanvendelsen og forvaltningsskjønnet. Klagefristen er tre uker fra underretning om vedtaket er kommet frem til studenten eller fra det tidspunkt vedkommende burde ha skaffet seg kjennskap om vedtaket, jf. forvaltningsloven § 29. Departementet kan imidlertid omgjøre vedtaket til studentens gunst også etter denne fristen i medhold av forvaltningsloven § 35 annet ledd, jf. første ledd bokstav a. Arbeidsgruppen vil understreke at hensynet til studenten tilsier at det er svært viktig at eventuelle klager behandles uten unødige opphold.

Studentenes rett til å la seg bistå av advokat eller annen talsperson innebærer også et krav om at nødvendige og dokumenterte utgifter til juridisk bistand dekkes av Politihøgskolen. Det er imidlertid et vilkår at advokatens honorar følger statens satser.

Til § 24d

Det er behov for å gi lærere og lektorer adgang til å bruke konkrete straffesaker i undervisningen uten å komme i konflikt med regelverket. Det er riktig og viktig at studenter ved Politihøgskolen blir underlagt de samme taushetspliktbestemmelsene som for øvrig gjelder ved behandling av straffesaker. Både hensynet til den enkeltes personvern og ønsket om å markere overfor studenter alvorret som følger av å få innsyn i straffesaksdokumenter, tilsier at Politihøgskolestudenter blir underlagt en lovbestemt taushetsplikt på lik linje som tilsatte i politiet og påtalemyndighet.

Til § 25

Endringen i overskriften er foretatt slik at den bringes i samsvar med bestemmelsens ordlyd. Dette er kun en redaksjonell endring, og innebærer ingen realitetsendring. Etter § 25 *første punktum* er det avgjørende for refusjonsadgangen om arrangementet er åpent for allmennheten, og ikke om det er et offentlig arrangement eller finner sted på et offentlig sted. Hvis arrangementet er åpent for alle, selv mot betaling, er det et arrangement etter § 25. Bestemmelsen tar således ikke utelukkende sikte på arrangementer som er av offentlig karakter eller som finner sted på offentlig sted. Dette fremgår for så vidt direkte av ordlyden i første punktum, jf. «allment tilgjengelige sammenkomster eller tilstelninger...».

Det har i den senere tid vist seg at arrangementer som fester og konserter, som tradisjonelt er blitt avviklet på de lokale forsamlingslokaler eller grendehus, flyttes til etablerte restauranter og lignende. Dette har ført til at ansamlingen av personer og den økte trafikkmengden, som utløser ordensmessige og refusjonspliktige tiltak fra politiet, har flyttet seg fra området omkring forsamlingslokalet til området rundt hoteller og restauranter mv. Dette innebærer

ikke at politiets adgang til å kreve dekning av utgifter til særlig politioppsyn i tilknytning til arrangementet bortfaller, dersom vilkårene for øvrig er til stede.

I § 25 *annet punktum* er det imidlertid presisert at utgiftene til særlig politioppsyn kun kan kreves dekket i forhold til politioppsyn som «utføres i umiddelbar tilknytning til arrangementet og som tidsmessig står i direkte forbindelse med avviklingen av arrangementet». Bestemmelsen klargjør de geografiske og tidsmessige begrensninger vedrørende refusjonsplikten, se foran punkt 10 om bakgrunnen for bestemmelsen.

Justis- og politidepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om lov om endringer i politiloven (vurdering av helsetilstanden ved innsetting i arrest, politimyndighet, Politihøgskolen mv.).

Vi HARALD, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i politiloven (vurdering av helsetilstanden ved innsetting i arrest, politimyndighet, Politihøgskolen mv.) i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om endringer i politiloven (vurdering av helsetilstanden ved innsetting i arrest, politimyndighet, Politihøgskolen mv.)

I

I lov 4. august 1995 nr. 53 om politiet gjøres følgende endringer:

§ 9 nytt fjerde, femte, sjette ledd og syvende ledd skal lyde:

Dersom den innbrakte på grunn av beruselsen er ute av stand til å ta vare på seg selv eller å gjøre rede for seg, skal politiet straks vurdere umiddelbart å overføre vedkommende til sykehus, legevakt eller avrusingsstasjon. Dersom slik overføring ikke finner sted, skal vedkommende ha legetilsyn ved innsettelsen i arresten.

Dersom det er grunn til å tro at den innbrakte har hodeskade, indre skade eller betydelig kroppsskade, eller helsetilstanden for øvrig er slik at helsetilsyn anses nødvendig, skal politiet straks tilkalle lege eller annet helsepersonell.

I påvente av overføring til sykehus mv. eller gjennomføring av lege- eller helsetilsyn etter fjerde eller femte ledd, skal den innbrakte ha skjerpet tilsyn av politiet.

Dersom den innbrakte ber om det, skal politiet formidle kontakt med lege eller annet helsepersonell.

Nåværende femte ledd blir nytt åttende ledd.

Nytt kapittel III A skal lyde:

*Kapittel III A. Politiets sikkerhetstjeneste.
Organisering og oppgaver*

§ 17a, § 17b og § 17c samles i nytt kapittel III A.

§ 18 skal lyde:

§ 18 Politipersonalet

Den som skal tilsettes i politiet, herunder i Politidirektoratet, må ha plettfri vandel. Tilsatte med alminnelig politimyndighet må være norske statsborgere.

Departementet fastsetter krav for tilsetting i stillinger tillagt alminnelig politimyndighet.

Tredje ledd oppheves.

§ 19 overskriften skal lyde:

§ 19 Tilsetting mv.

§ 19 annet til sjette ledd skal lyde:

Assisterende politidirektører i Politidirektoratet beskikkes av Kongen på åremål for inntil 6 år og politimestere i politidistrikter utnevnes som embetsmenn på åremål for inntil 6 år. Etter utlysning kan en åremålstilsetting gjentas med ytterligere en periode på 6 år. Visepolitimestrene i politidistriktene utnevnes som embetsmenn.

Sjefene for politiets særorganer beskikkes av Kongen på åremål for inntil 6 år. Etter utlysning kan en åremålstilsetting gjentas med ytterligere en periode på 6 år. Sjefen for ØKOKRIM utnevnes likevel som embetsmann.

Den som beskikkes som sjef for Politiets sikkerhetstjeneste, kan uten oppsigelsesfrist sies opp av Kongen og har i så fall krav på lønn i inntil 6 måneder. Dette lønnskravet faller bort i den utstrekning vedkommende får utbetalt lønn i annen statsstilling.

Kongen kan fastsette nærmere bestemmelser om varighet, fornyelse og opphør for åremål etter paragrafen her.

Departementet kan bestemme at tilsetting i andre stillinger i Politidirektoratet skal skje ved beskikkelse og at andre stillinger i Politiets sikkerhetstjeneste skal være åremålsstillinger.

I § 20 slik den lyder etter endring ved lov 15. juni 2001 nr. 52 gjøres følgende endringer:

§ 20 Politimyndighet, legitimasjon og grader

§ 20 første og annet ledd skal lyde:

Direktøren for Politidirektoratet, embetsmenn og tjenestemenn med politigrader har politimyndighet i hele riket i kraft av sin stilling. Departementet kan gjøre unntak for bestemte stillinger.

Departementet bestemmer hvilke andre ledere og tilsatte i Politidirektoratet og sjefer for politiets særorganer som har politimyndighet, og gir bestemmelse om tildeling av politimyndighet til studenter ved Politihøgskolen og personell i politireserven. Det samme gjelder for tildeling av politimyndighet til leder og tilsatte i spesialenheten for politisaker og påtalemyndigheten.

§ 20 femte og sjette ledd skal lyde:

Den som har politimyndighet, skal under utøvelse av myndigheten ha politilegitimasjon med seg. Begrensninger i politimyndigheten skal fremgå av legitimasjonen. Tjenestemannen plikter, så langt tjenesteforholdene på stedet tillater, å oppgi navn eller tjenestenummer og grad eller stilling når dette forlanges av den som tjenestehandlingen direkte angår. Den som ikke er i politiuniform, skal på forlangende fremvise politilegitimasjon såfremt han ikke er kjent av den som forlanger det.

Departementet bestemmer hvilke grader det skal være i politiet og kan gi nærmere regler om uniform og politilegitimasjon.

§ 24a oppheves.

Nytt kapittel IV A skal lyde:

Kapittel IV A. Politihøgskolen. Organisasjon, oppgaver, opptak, utvisning mv

§ 24a Organisasjon og oppgaver

Politihøgskolen er den sentrale utdanningsinstitusjon for politiet. Politihøgskolen er underlagt Justisdepartementet og har et styre som øverste organ. Departementet oppnevner medlemmer til styret. Sjefen for Politihøgskolen har på styrets vegne det overordnede ansvar for og ledelse av høgskolens virksomhet. Departementet gir nærmere regler om styrets oppnevning, sammensetning og oppgaver, og om høgskolens oppgaver, organisering og virksomhet.

§ 24b Opptak

Opptak av studenter til Politihøgskolens grunnutdanning foretas av en opptaksnemnd oppnevnt av styret. Opptak forutsetter at søkeren har plettfri vandel, oppfyller fastsatte formelle krav og fremstår som skikket for tjeneste i politi- og lensmannsetaten. Søkerne må fremlegge uttømmende politiattest. Det kan også innhentes opplysninger om henlagte straffesaker eller andre forhold som kan ha betydning for søkerens skikkethet. Departementet gir nærmere regler om opptaksnemndas sammensetning, saksbehandling, spesielle opptakskrav, opptaksprøve og nærmere kriterier for opptak og rangering av søkere.

Opptak til videreutdanning og høyere grads studier foretas av Politihøgskolen. Departementet gir nærmere regler om saksbehandling og opptakskrav, herunder dokumentasjon av kompetanse.

Vedtak om avslag på søknad om opptak kan påklages til Politihøgskolens styre eller til en klagenemnd oppnevnt av styret. Klagen behandles etter reglene i forvaltningsloven. Tildeling av studiested er ikke gjenstand for klage.

§ 24c Utvisning, bortvisning og utestenging

Gjennom studiet skal Politihøgskolen vurdere om den enkelte student i grunnutdanningen er skikket for tjeneste i politiet. Styret oppnevner en egen skikkethetsnemnd og kan etter innstilling fra denne nemnda vedta å utvise en student som er funnet uskikket. I særlig alvorlige tilfelle kan sjefen for Politihøgskolen treffe vedtak om midlertidig utvisning. Slikt midlertidig vedtak skal uten unødig opphold forelegges for styret. Etter særlig vurdering kan styret gi en student som er vurdert som uskikket, anledning til å fullføre siste studieår. Departementet gir nærmere regler om skikkethetsnemndas sammensetning og saksbehandling, og om skikkethetsvurderingen.

Studenter i videreutdanning eller i høyere grads studier, som tross skriftlig advarsel fra styret igjen opptrer grovt forstyrrende for medstudenters arbeid eller for virksomheten ved institusjonen ellers, kan etter vedtak av styret bortvises fra studiet for inntil ett år. En student kan etter vedtak av styret utestenges for inntil tre år ved grov klanderverdig adferd som skaper fare for liv eller helse for personer som studenten kommer i kontakt med i undervisningen, eller ved grove brudd på taushetsplikt.

Studenter som gjør seg skyldig i fusk eller forsøk på fusk, kan utvises eller bortvises for inntil ett år.

Studentene plikter å avlegge dopingprøve etter nærmere regler gitt av departementet. Bruk av ulovlige dopingmidler eller nektelse av å medvirke til dopingkontroll kan føre til utvisning eller utestegning for inntil tre år.

Vedtak om utvisning, bortvisning eller utestegning kan påklages til departementet etter reglene i forvaltningsloven. Studenten har rett til å la seg bistå av advokat eller annen medhjelper fra skikkethetssak eller sak om bortvisning eller utestegning er reist, eventuelt etter at advarsel etter annet ledd er gitt.

§ 24d Alminnelige tjenesteregler, edruelighet, bierverv og taushetsplikt

Bestemmelsene i alminnelig tjenesteinstruks for politiet gitt i medhold av § 29 gjelder for studenter ved Politihøgskolen så langt de passer. Tilsvarende gjelder denne lovs bestemmelser om edruelighet, bierverv og taushetsplikt.

§ 25 skal lyde:

§ 25 Særlig politioppsyn ved allment tilgjengelige arrangementer

Når det av ordensmessige grunner er påkrevd med særlig polititilsyn ved allment tilgjengelige sammenkomster eller tilstelninger, for eksempel offentlig dans, fester, konserter, festivaler, forestillinger, idrettsstevner og lignende, kan arrangøren

pålegges helt eller delvis å dekke utgiftene til dette oppsynet. *Det kan kun kreves dekning for utgifter til særskilt politioppsyn som utføres i umiddelbar tilknytning til arrangementet og som tidsmessig står i direkte forbindelse med avviklingen av arrangementet.*

II

Denne lov trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer.
